

STUDIER • SID 10

Får eftersökt kompetens

NYHETER • SID 4

Brandskummet blev samvetsfråga

TJUGOFYRA⁷

En tidning utgiven av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap #40 December 2018

Många tågresor har det blivit de senaste åren. Utredaren Jan-Åke Björklund samlar information och synpunkter, har besökt många kommuner och i någon form pratat med de flesta räddningstjänster.

FOTO: THOMAS HENRIKSON

–Staten behöver inte ta över insatser

■ Tycker han något så säger han det. Jan-Åke Björklund hymlar inte.
– Jag vill inte vara hemlig, utan ventilera och få mothugg.
Han utredde en effektivare räddningstjänst, nu utreder han skogsbränderna.

Förslagen är många och tydliga. Men en sak gnager hos honom; diskussionen om eventuellt övertagande av räddningstjänst har orsakat onödigt rabalder, anser utredaren.
– Egentligen är det en icke-fråga. Men an-

tingen har jag inte nått fram med pedagogiken, eller också vill folk inte förstå. Man rör ihop saker. Staten behöver inte ta över, frågan är borta.
Möt Jan-Åke Björklund i en lång intervju.

Sidan 14

SKOGSBRAND
Kostnaden halv miljard
Omfattningen med många samtidiga bränder tvingade MSB införa ny praxis för ersättning till kommunerna.
Sidan 7

TILLSYN
Skärpt ton från MSB
Kommunernas tillsyn av brandskyddet behöver förbättras. Det har fått MSB att skärpa tonen mot länsstyrelserna om uppföljningen av kommunerna.
Sidan 5

CIVILT FÖRSVAR
Uppsving för lottor
Svenska lottakåren växer för första gången på många år och deras kompetens inom stabsstöd efterfrågas av myndigheter.
Sidan 8

FORSKNING: RÄDDNINGSTJÄNSTEN RÄDDADE 51 LIV • SID 18

Önskelista för 2019

➔ Det lackar mot jul, och vi kan se fram emot ett händelserikt och spännande 2019. Vi har mycket arbete att göra, på alla områden, tillsammans!

Jag brukar säga att MSB är en myndighet som har det tacksamma uppdraget att stödja andra för att de ska kunna klara sina uppgifter när det gäller olyckor, kriser och civilt försvar.

MSB släcker inga skogsbränder, men vi utbildar dem som ska göra det i framtiden. Kommunerna har ansvaret att ha utrustning och personal, men MSB har viss kapacitet att förstärka där inte kommunernas egen beredskap räcker till. Det gäller skogsbränder och översvämningar; oljeolyckor och kemolyckor; men det kan också handla om expertstöd för komplexa situationer eller att stötta samordningen.

Den omorientering som MSB gör 2019 är i grunden inte några revolutionerande förändringar. Vi möblerar om organisationen något så den blir mer sakorienterad istället för processorienterad, och vi byter namn på några avdelningar – allt i syfte att det ska bli enklare att förstå MSBs uppdrag och underlätta den interna samordningen. Men det viktigaste målet är förstås just att underlätta samspelet med vår omvärld.

Fyra tydliga sakområden.

1 Operativa avdelningen har beredskap dygnet runt för att hantera kriser i Sverige och i världen. Här tar vi bland annat fram lägesbilder, ser till att aktörernas åtgärder samordnas och resurserna används där de bäst behövs. Vid behov lämnar vi också stöd med förstärkningsresurser inom t.ex. samverkan och ledning eller skogsbrand. I somras tog MSB ett kliv framåt i den rollen, och fick stort stöd för vårt arbete. Varje ny större händelse gör alla aktörer lite bättre förberedda även inför en omfattande samhällsstörning, förutsatt att man omedelbart tar till sig de erfarenheter man gjort och rättar till brister så snart det går.

LEDARE**Dan Eliasson**
Generaldirektör, MSB

Vi möblerar om organisationen något så den blir mer sakorienterad istället för processorienterad

2 Vi samlar ihop **Räddningstjänst och olycksförebyggande** arbete. MSB ska stödja utvecklingsarbetet så kommunala räddningstjänster kan klara sitt uppdrag enligt LSO, en likvärdig räddningstjänst i hela landet. Fler kommuner ansluter sig nu till gemensamma ledningssystem. Jag gissar att vi kommer att kunna se ganska stora förändringar av den kommunala räddningstjänsten under de kommande åren – och det utvecklingsarbetet ska MSB stödja. Men vi får inte glömma det systematiska olycksförebyggande arbetet. Det sker alldeles för många olyckor. 3 000 människor avlider till följd av olyckor varje år, och drygt 200 000 skadas. Hur kan vi tillsammans arbeta systematiskt för att minska olyckorna? MSB har ett särskilt ansvar för brandolyckorna och att vårda nollvisionen.

3 Krisberedskap och civilt försvar är ett tredje sakområde med många tuffa utmaningar. Krisberedskapssystemet behöver utvecklas så att det stödjer utvecklingen av civilt försvar. Eftersom civilt försvar är en central del av totalförsvarsplaneringen så behövs stora investeringar och ett antal systemförändringar de närmaste åren, som säkerställer vår gemensamma förmåga att kunna agera snabbt och samordnat om något händer.

4 Informations- och cybersäkerhet och säkra kommunikationer – som är centralt för hela samhällets funktionalitet – är det fjärde sakområdet. Och det här området gör mig riktigt bekymrad, eftersom digitaliseringen galopperar medan samhällets informationssäkerhetsarbete släntar efter. På vissa områden arbetas det systematiskt och bra, men på många områden finns tydliga brister som måste åtgärdas, det är en förutsättning för att vi ska kunna ta vara på digitaliseringens möjligheter. Säkra kommunikationer inom samhällsviktiga verksamheter är också ett orosmoln, eftersom behovet av bredbandslösningar för polis, ambulans, räddningstjänst mm. börjar bli akut.

■ Om ett år, till julen 2019, skulle jag önska oss:

■ Vi har en nationell handlingsplan för hur det systematiska arbetet med informations- och cybersäkerhet ska bedrivas och har tagit armkrok med ansvariga myndigheter och näringslivet i den frågan. Regeringen har beslutat om en lösning för Rakel generation 2.

■ Vi har utbildat fler för räddningstjänst i beredskap ("deltidsbrandmän"), och kommunerna har under året tagit krafttag för att rekrytera nya medarbetare och fler är anslutna till gemensamma ledningssystem. Fler kvinnor känner sig välkomna och har sökt sig till våra skolor för utbildningar i Skydd mot olyckor och har sedan anställts i kommunal räddningstjänst.

■ Om ett år har planeringen för civilt försvar utvecklats i kommuner, landsting och regioner, samtidigt som arbetet på nationell nivå har tagit ett stort kliv framåt. Vi är väl förberedda inför totalförsvarsövningen 2020. Och det arbete som görs hänger ihop med utvecklingen på krisberedskapsområdet. Framstegen bidrar till ökad förmåga att hantera olyckor och kriser – och att konsekvenserna av händelser har begränsas.

■ Frivilligorganisationerna har hittat sin roll i utvecklingsarbetet och deltar i planeringen tillsammans med myndigheter och företag som behöver deras stöd i händelse av kris eller krig.

■ Antalet olyckor börjar minska, vi har kommit ett steg närmare nollvisionen när det gäller skador i samband med brand.

■ Vi har inte glömt den största utmaningen, hur vi ska möta klimatförändringarna. Om ett år har vi gjort ett omfattande analysarbete om vad vi behöver göra, och vi har påbörjat arbetet.

Realistiska mål och det är min uppfattning att vi kommer att kunna uppfylla dem tillsammans.

Med det vill jag avsluta och önska alla en God jul och ett Gott säkert år!

INNEHÅLL #40

TJUGOFYRA7

Tjugofyra7 bevakar utvecklingen inom MSBs ansvarsområden och ska stimulera till debatt i dessa frågor. Enbart Ledaren på sidan 2 är att betrakta som MSBs officiella linje.

REDAKTIONEN

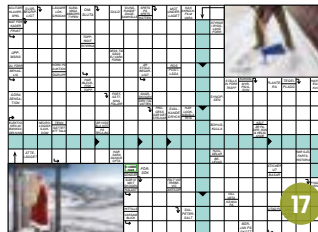
Gunno Ivansson
Journalist,
ansvarig utgivare
010-240 51 06
gunno.ivansson@msb.se**Per Larsson**
Journalist
010-240 51 02
per.larsson@msb.se

Adress: MSB, Tjugofyra 7, 651 81 Karlstad. **E-post:** redaktionen@tjugofyra7.se **Webb:** www.tjugofyra7.se

Upplaga: 28 000 exemplar. **Tryck:** Pressgrannar, Linköping. Tryckt på miljövänligt papper.

Tryckdag detta nummer: 6 december.

Nästa nummer är ute: 12 mars.

NYHETER

Jobbet efter bränderna

Sidan 6

UTBILDNING

Brandingenjörer bristvara

Sidan 10

Grib mer som SMO

Sidan 12

PAUS

Nyhet – korsord i Tjugofyra7

Sidan 17

ERFARENHETER

Storbrand i Åmål slukade resurser

Sidan 22

Svårsläckta klortabletter

Sidan 23

MÅNGFALD

Sjunger ut om säkerhet

Sidan 25

Keeley Foster från London Fire Brigade berättade om hur kvinnor i männens frånvaro tjänstgjorde både som brandmän och poliser under andra världskriget.

Etnicitet inte en kompetens

– Att prata spanska är en kompetens. Att vara född i Mexiko är det inte.

■ Edna Eriksson vände sig emot att mångfaldsarbete ofta fokuserar på att rekrytera människor som ser olika ut, inte på att få in nya kunskaper och erfarenheter när hon föreläste på den första nordiska konferensen om jämställdhet och mångfald i räddningstjänsten.

Konferensen hölls i Malmö 6–7 november. Initiativtagare var Räddningstjänsten Syd tillsammans med räddningstjänsterna i danska Fredriksborg och norska Rogaland. Bakgrunden är ungefär likadan i hela Norden: personalstyrkan i räddningstjänsterna speglar inte det omgivande samhället.

Fast juristen och mångfaldskonsulten Edna Eriksson tycker att arbetsgivare, inom räddningstjänsten liksom inom andra sektorer, har missuppfattat det där med att spegla samhäl-

let. Att vi är alldeles för inriktade på hur människor ser ut, ”att det ska se bra ut på personalfotot”, inte på deras kompetenser.

– Jag är född i Mexiko. Min mamma är mexikan – men jag kan inte spanska. Om det är kunskaper i spanska som organisationen är ute efter så anställ min pappa. Han är helsvensk, men har bott och arbetat i Latinamerika och pratar flytande spanska.

– Vi är inte de personer vi föddes till, vi utvecklas och lär oss hela livet.

Det innebär inte att räddningstjänsterna ska fortsätta att enbart rekrytera människor med samma bakgrund som de alltid har gjort, det innebär bara att det inte räcker att se till yttre egenskaper.

Det innebär också att människor givetvis inte ska väljas bort på grund av sitt ursprung eller sitt kön.

Edna Eriksson pratade om mänskliga rättigheter, att inte diskriminera och att inte rekrytera människor utifrån deras ursprung.

ren och kvinnorna fick helt enkelt sluta. Det dröjde till 1982 innan Storbritannien åter fick en kvinna som brandman i operativ tjänst.

– Ytterligare sextio kvinnor anställdes strax därefter, men många slutade ganska snart. De utsattes för otroligt mycket mobbning och trakasserier. Det är en lärdom från den tiden: när vi har anställt kvinnor

Keeley Foster från London Fire Brigade påminde om att brittiska kvinnor arbetade som brandmän under andra världskriget.

Det fungerade utmärkt, men när kriget tog slut återtog männen jobben i brandkå-

måste vi se till att organisationerna är redo att ta emot dem.

Inom London Fire Brigade arbetar 5 000 brandmän operativt. Fram till och med juni 2019 ska 400 nya brandmän anställas.

Keeley Fosters jobb är att försöka nå de grupper som vanligen inte söker sig till räddningstjänsten.

– Risken är att vi annars missar människor som skulle göra ett utmärkt jobb.

Ett sätt att uppmuntra kvinnor att söka är att på hemsidan tydligt förklara hur de fysiska testerna går till och hur den som är intresserad kan träna för testerna.

Räddningstjänsten i Storbritannien har, precis som Finland och Danmark, en omfattande verksamhet med olika typer av ungdomsbrandkårer, men Keeley Foster tycker att räddningstjänsten måste bli bättre på att hålla kvar intres-

set hos dem som är engagerade i Fire Cadets.

– **62 procent av alla** som är med i Fire Cadets i Storbritannien är flickor, men vi har inte riktigt lyckats få dem att fortsätta in i den vanliga räddningstjänsten.

Drygt 120 personer deltog i konferensen. Sjuttio av dem kom från Sverige, där frågorna om jämställdhet och mångfald i räddningstjänsten har diskuterat längre än i de andra nordiska länderna.

– Men de kommer att vara på agendan när vi nordiska generaldirektörer möts, och det ska absolut hållas fler konferenser på det här temat, förklarade Henning Thiesen, generaldirektör i MSB:s danska systemorganisation Beredskabsstyrelsen.

TEXT OCH FOTO:
ANNIKA N LINDQVIST

Miljöinspektören Anna ville göra en samhällsinsats genom att bli deltidbrandman. Utbildningens okritiska inställning till användningen av brandskum blev en chock. Med sin yrkesbakgrund ville hon inte bidra till spridningen av ett ämne med starkt negativ inverkan på miljön utan avbröt utbildningen.

FOTO ARKIVBILD: THOMAS JOHANSSON

Hoppade av utbildningen

■ Kunde inte acceptera räddningstjänstens hantering av skum

– Inte i min vildaste fantasi kunde jag tänka mig att man fortfarande använde skum på det vis som jag blev undervisad. Trots den kunskap som finns i samhället idag och trots den vägledning som MSB och andra myndigheter ger ut.

■ Det säger Anna, tidigare miljöinspektör i en mellansvensk kommun. Med hennes miljökunskaper och erfarenheter blev det en samvetsfråga. Hon kunde inte acceptera räddningstjänstens hantering av skum utan hoppade av deltidbrandmannautbildningen.

Anna har arbetat 20 år som miljö- och hälsoskyddsinspektör och var hösten 2017 anställd som miljöstrateg. Det rådde brist på deltidbrandmän och Anna ville dra sitt strå till stacken.

– Min förhoppning och plan som miljöstrateg var att jag skulle kunna hjälpa till att i mitt län upprätta rimliga gemensamma rutiner för användning av skum vid insats och vid övning, samt hjälpa till vid utredningar av befintliga föroreningar.

Genom den övningsverksamhet med skum som skett i många år har räddningstjänsten byggt upp en avsevärd mil-

jöskuld enligt Anna.

– Redan innan jag påbörjade preparandutbildningen hade jag vid åtskilliga tillfällen försökt lyfta frågan om skum användning med min räddningschef, men möttes ständigt av argumentet att alla bränder ska släckas. Mitt förslag att i möjligaste mån försöka ta hand om använt släckmedel vid en insats möttes med skepsis.

Under momentet Skumteori på preparandutbildningen lärdes ut att skum är ett väldigt praktiskt släckmedel.

– Att man exempelvis kan använda dörradapter och fylla en hel byggnad med skum. Ett annat exempel var att om en del av en byggnad brinner kan man skydda resten av byggnaden genom att fylla den med skum.

Men det allra bästa med skum var att det är så lätt att sanera. Det torkar in och sedan kan man bara gå över ytorna med en trasa. Det sämsta med skum var att man måste vara noga med saneringen av utrustningen efteråt eftersom alla kopplingar och annat kläggas igen.

– Bra och lätt att sanera? Nej, det är extremt svårt att sanera. Jag frågade om tvätt av fordon och brandställe. Det var ingen fara med det, meddelade kursledarna, eftersom fordonet tvättades av över oljeavskiljare och

Sprids i luft och vatten "Vi har alla PFAS i blodet, hur kom det in dit?"

Anna, miljöinspektör

ställen tvättades i tvättmaskin. Det här innehåller så många fel att jag inte vet var jag ska börja. Jag kan förstå tanken med oljeavskiljaren, men den släpper inte bara ut skummet utan tar med sig oljan. Jag försökte förklara för ledarna att när det gäller skum är det oerhört små mängder som utgör en allvarlig förorening. Ledarna förklarade då att det ÄR bara väldigt små mängder det handlar om; i en brandsläckare är det till exempel bara några deciliter.

Sett ur miljösynpunkt är ett par deciliter enormt mycket.

– Som ett jämförande exempel kan jag nämna att jag känner till ett ärende som gällde några ton jordmassor förorenade med PFAS. Kostnaden för förbränning som farligt avfall uppgick till omkring en halv miljon kronor, detta oräknat kostnader för grävning, transport och analyser. Totalt skulle man då ha lyckats oskadliggöra 3 gram PFAS. I varje brandsläckare med skum finns det

alltså potentiellt en miljöskuld på många miljoner kronor.

Till slut såg Anna ingen annan utväg än att hoppa av preparandutbildningen. När hon försökte förklara för ledarna varför hon inte kunde förmå sig till att bidra till att förorena marken fick hon svaret: Marken är ju redan förorenad. Jag trodde inte det gjorde något om vi skitar ner mer, det måste ju ändå saneras sen.

– **Jag tror det är** en ganska vanlig missuppfattning; att det inte gör något om man förorenar mer på ett område som redan är förorenat. Men det handlar inte om området i sig utan om spridningen som alltid sker, enligt fysikens lagar – upp i luft, ner i grundvatten, ut i ytvatten. Vi har alla PFAS i blodet, hur kom det in dit?

Idag har hon en annan arbetsgivare men det tog sin tid att komma över vad hon ser som ett misslyckande.

– Jag kände att det här kan jag inte bidra till; insåg att det finns order jag inte kan följa och då är jag en säkerhetsrisk för mina kollegor. Kurskamraterna var väldigt förstående, det är fantastiska människor allihop och de förstod att det är nåt jag inte kan göra. Det tog två veckor att smälta besvikelsen för i förlängningen innebar det att jag

inte kunde vara kvar på tjänsten som miljöstrateg i kommunen.

Okunskapen om skummens miljöpåverkan är stor men enligt Anna räcker inte utbildning, det krävs lagstiftning för att komma till rätta med problemen.

– En kollega berättade om brand i ett skolkök där man fyllt både köket och matsalen med skum. Det hängde skum i hela taket och där skulle barnen sen äta mat.

Ett av problemen är tillsynen, att kommunen gör tillsyn på sig själv.

– Det finns en formell jävsituation men även informellt jäv. Miljöinspektören ska tillsynsa chefen för annan avdelning hos samma arbetsgivare och det kräver väldigt hög integritet av inspektören. Chefen kan komma med listor på företag som är viktiga för orten och inte ska tillsynas. Jag hoppas på en förordning. Uppsala kommun har börjat förelägga, länsstyrelser går före och det är en trygghet för inspektörerna i kommunen, säger Anna.

Som vill vara anonym och egentligen heter något annat.

GUNNO IVANSSON

Kommuner brister fortsatt i tillsynen

■ MSB tydligare i uppföljning av länsstyrelserna

Tillsynen av brandskyddet i kommunerna bedrivs fortfarande inte som den borde.

Det har fått MSB att skärpa tonen mot länsstyrelserna om uppföljningen av kommunerna.

■ MSB har länge haft synpunkter på kommunernas ”mjukisprotokoll” vid tillsyn av brandskyddet. Samtidigt har MSB i sin tur inte varit alltigenom tydlig i sin tillsyn och uppföljning av hur länsstyrelserna arbetar. Men nu har MSBs bestämt sig för att bli tydligare i sina uppföljningar.

Bakgrunden är ett antal uppmärksammade dödsbränder, bland andra hotell Borgholm 2004 och HVB-hemmet i Norrtälje 2013, där tillsynen inte var särskilt bra utförd, framför allt inte när det gäller uppföljningen av att påtalade brister åtgärdades.

Det ledde till att MSB gav ut Tillsynshandboken för att få till en skarpare och mer rätts-säker tillsyn genom att kommunerna skriver förelägganden, stället för ”mjukisprotokoll” utan tydliga krav.

MSB är central tillsynsmyndighet över lagen om skydd mot olyckor (LSO). Länsstyrel-

sen gör tillsyn på kommunerna och MSB följer upp hur hela systemet fungerar. MSBs tidigare uppföljningar har mer skett regelbundet och med utgångspunkt att följa upp hur länsstyrelsen arbetar med alla delar i sin tillsynsuppgift. Nu fokuseras på att länsstyrelsen agerar där utvecklingen i kommunerna går åt fel håll. Utgångspunkten är den årsuppföljning som inrapporteras till MSB.

– **I årsuppföljningen** kan vi bland annat se vid hur många tillsynsbesök det har upptäckts brister; om det skrevs föreläggande och hur bra fristerna för brandskyddskontroll av eldstäder har följts, berättar enhetschef Patrik Perbeck.

Sticker någon kommun ut negativt, begär MSB in all dokumentation för att se hur länsstyrelsen agerat mot kommunen. Därefter har den aktuella länsstyrelsen i flera fall fått besök av MSB.

Genom åren har MSBs tillsynsbesök på länsstyrelserna skett i en sorts dialogform. Nu är kommunikationen rakare

Per Karlsson

Patrik Perbeck

om det finns brister.

– I de fallen påtar vi för länsstyrelsen att ni inte har varit tillräckligt tydliga med vad som ska åstadkommas, säger Patrik Perbeck.

– Det handlar om att visa vägen för hur vi anser att tillsynen ska gå till. MSB är på ett sätt en del av problemet eftersom det myndigheten tidigare skrivit är lite så som länsstyrelsen uttrycker sig till kommunerna. Som vi formulerar oss nu tycker vi att länsstyrelsen ska uttrycka sig gentemot kommunerna, säger Per Karlsson, brandingenjör på MSB.

Där det fortfarande brister är att kommunerna inte använder sanktionsmöjligheterna föreläggande och nyttjandeförbud. Det andra är att fristerna för brandskyddskontroll av eldstäder inte uppfylls.

– Allt annat är hundra procent en avvikelse när det gäller fristerna för brandskyddskontroll. Det kan finnas skäl för att du ligger strax under eller strax över enligt uppgifterna i årsuppföljningen, men ligger

du på 50-60 procent, som det finns exempel på bland kommuner, är det oacceptabelt. Det finns också exempel där den som jobbar förebyggande blir sjukskriven och då har man inte gjort några tillsyner det året. Då får man täcka upp genom samarbete med andra kommuner, säger Patrik Perbeck.

Hittills har MSB besökt tio länsstyrelser och en del har överraskats av det nya arbets-sättet.

– Det finns ingen konflikt eller annan uppfattning. Vi vill se skarpare formuleringar och jag upplever att tydligheten uppskattas. I samtliga besökta län finns det mycket kvar att göra innan tillsynen i kommunerna bedrivs på ett tydligt, rätts-säkert och effektivt sätt. Även om det finns kommuner som kommit långt har majoriteten inte gjort det. Den statliga tillsynen är ytterst viktig för att påtala detta, men det är också viktigt att länsstyrelserna stödjer kommunerna i denna process. MSB ser positivt på att bidra även i de delarna, säger Per Karlsson.

GUNNO IVANSSON

Länsstyrelserna tagna på sängen

– **Vi blev väldigt överrumplade kan jag säga.**

För Charlotte Hagstrand och hennes kollegor på länsstyrelsen Västra Götaland blev MSBs tillsynsbesök en ny upplevelse.

■ – Jag har jobbat i tre och ett halvt år så jag hade inget att jämföra med, men förstod av mina kollegor att MSB ändrat sitt tillsynssätt. Vi var inte alls informerade eller med i matchen, säger Charlotte Hagstrand, länsbrandingenjör.

I grunden tycker hon det är bra att MSB blir tydligare för då

är det lättare för länsstyrelsen att bli tydlig mot kommunerna.

– Men ska vi bli tydligare måste vi ha nåt att förhålla oss till och där vill vi gärna se att det kommer en tillsynsvägledning även för vår tillsyn. Nu är mycket öppet för tolkning.

Hon skulle gärna sett en förvarning om vad som skulle komma.

– Vi resonerar så att de vi tillsynar ska vara förberedda på vad vi kommer att göra och tillvägagångssättet just för att vi vill åstadkomma en förändring. Det kanske MSB kan tänka på

till nästa gång – att informera, vi tittar på det här och gör de här sakerna. Det var 180 grader från förra tillsynsbesöket som var mer resonemangsbaserat.

Västra Götaland har redan testat med skarpare formuleringar mot kommunerna.

– Det intressanta är att när jag började här använde vi de ordval som MSB förespråkar i våra yttranden, men gick tillbaka för det väckte ont blod hos kommunerna. Men det här är jättebra, vi hänvisar till MSBs tillsyn och förbereder kommunerna på hur vi kommer att skriva.

Charlotte Hagstrand uppskattar tydligheten, det skapar en enhetlighet i vad skrivelsen med synpunkter ska kallas.

– **Där gör vi olika**, en del säger tillsynsbeslut, en del säger protokoll. Det är bra att vi får inriktning i stället för att vi ska försöka komma överens. Jag säger samma sak som kommunerna säger till oss: Det är bra att någon utifrån kommer och tittar och pratar med oss om vad vi gör. Det är bara positivt.

GUNNO IVANSSON

Sökstyrka redo för uppdrag

Sveriges nya sök- och räddningsstyrka med hundar och experter är nu redo för uppdrag i kollapsade byggnader runt om i landet.

– **Syftet är att förstärka lokal räddningstjänst vid behov, säger Anna Sjödin som är huvudansvarig för MSBs satsning.**

■ Efter att MSBs internationella resurs med ett liknande uppdrag lades ner för ett par år sedan är en ny sök- och räddningsstyrka med beredskap för att rycka in i Sverige klar.

Uppdraget är att kunna arbeta i byggnadskonstruktioner som kollapsat efter exempelvis ett terrordåd eller på grund av dramatiskt väder. Det kan också handla om en bro som rasat, som exempelvis den i Italien i somras.

– Styrkan rekvideras och leds av lokal räddningstjänst som ju har olika förutsättningar beroende på storlek, konstaterar Anna Sjödin som själv arbetat med översvämnningar i Karlstad.

Fyra räddningstjänster; Storstockholm, Södertörn, Göteborg och Syd, får ansvar för beredskap och var sin container med materiel för uppdraget, exempelvis sökkamera, sågar och utrustning för att stötta och stödja.

– En insatsgrupp ska, med stöd av varandra, orka arbeta i tre dygn, berättar Anna Sjödin.

Byggnadsteknisk expertis är knuten till sök- och räddningsstyrkan som också samarbetar med Svenska Brukshundklubben för tränade hundekipage.

Utbildningarna drar igång efter nyår i Revinge, Ågesta och Sandö, men styrkan ska vara redo innan dess.

JOHAN WANGSTRÖM

155

...räddningstjänstorganisationer kommer att finnas i landet efter i årsskiftet, i dag finns det 161. Leksand, Mora, Orsa, Vansbro och Älvdalen bildar Brandkåren Norra Dalarna. Bjuv ansluter till Räddningstjänsten Skåne Nordväst och Ludvika går in i Räddningstjänsten Dala Mitt.

Jobbet efter bränderna

GÄVLE · Stöd till drabbade, ersättningsärenden, återställning av mark, hantering av loggar – Gävleborgs samordningskansli har haft och har ett digert arbete efter sommarens skogsbränder.

■ – Målet är att så snart som möjligt få till ett normaltillstånd för drabbade. Mycket är nog löst vid årsskiftet, vi avvecklar oss så fort vi kan, säger Joel Isensköld, chef för kansliet.

Hänsyn och korrekthet samtidigt. Nedbrunnen skog kan vara en tragedi för skogsägaren. Ersättningsfrågor måste hanteras korrekt, det är skattepengar som används. Ärendena är många, vissa kräver efterforskning för att verifieras.

– Vi har varit med i hela spannet av frågor, både haft kontakter med markägare och skött övergripande frågor. Samordningskansliet har varit kommun och länsstyrelse samtidigt, säger Anna Jansson, funktionsansvarig på kansliet.

Samordningskansliet i Ljusdal öppnades 9 augusti, samma dag som räddningsinsatsen efter skogsbränderna i Ljusdals kommun avslutades. 15 personer arbetade då heltid på kansliet. Bemanningen är nu något lägre och inte på heltid för alla.

För någon månad sedan, när besöken på kansliet glesnade, flyttade länsstyrelsens personal tillbaka till kontoret i Gävle. Ljusdals kommun har stått för det nära stödet och i huvudsak ansvarat för kommunikation och posom.

– För att behålla kunskapen i organisationerna bemannade vi med egen personal från kommun och länsstyrelse, även om det belastar ordinarie verksamhet. Vi såg att många som jobbat efter branden i Västman-

land inte arbetar kvar, de var till stor del visstidsanställda. Då tappar man kunskap, säger Joel Isensköld

Första åtgärden var förbud att tillträda brandområdena, där efter fastighetsägarnas ansvar för eftersläckning.

– Brandområdet har 150 fastighetsägare, många av dem klarar inte det ansvaret. Då tog de tre stora skogsägarna Svea skog, Holmen och Mellanskog på sig ansvar för hela området. Mycket positivt. Vi fick se till att det fungerade med avspärningar, markägare som har rätt att beträda sin skog ska anmäla när de går in och ur skogen.

Området ska också återställas, exempelvis 17 mil vägar och 4,4 mil brandgator. På ett ställe är brandgatan 30 meter bred och berör 25 fastighetsägare, synpunkter på lämpliga åtgärder kan skifta.

Det har gjorts skogsvägar, ska de vara kvar eller återställas? Skog som skövats för vägar och brandgator ersätts enligt lagen om skydd mot olyckor (LSO), men hur?

– Det finns ingen som har tydlig uppgift att samordna ersättningen. Tycker inte det ligger på den drabbade att få skogen värderad, vi ska tänka på att de förlorat något som är viktigt för dem. Dessutom, om alla ska begära in offert för att få skogen vär-

Jimmy Westin

Sågverket i Färila tar emot brandskadad skog, vilket innebär att sågen är kontamine-

Skogen som brann i Ljusdals kommun hade 150 olika ägare. Länsstyrelsen i Gävleborg och Ljusdals kommun Högt prioriterat är att få till ett normaltillstånd för drabbade.

Man kan fundera på vad beslutet att ge lön till frivilliga kan få för effekt för framtiden, säger Joel Isensköld.

FOTO: PER LARSSON

derad blir det dyrare än om det görs tillsammans. Vi önskar att regeringen ger uppdrag till någon aktör att göra jobbet, säger Jimmy Westin, normalt räddningstjänsthandläggare på länsstyrelsen.

Han skulle i framtiden vilja se att räddningsledare väger in effekter på efterarbete när insatsen pågår.

– Det kan vara väga in kostnad/nytta av att göra brandgator, för att få ett mer medvetet beslutsfattande. Det är svårt men inte omöjligt.

Sågverket i Färila tar emot brandskadad skog, vilket innebär att sågen är kontamine-

rad. 1 maj är stoppdatum, sen ska sågen saneras. Värdering och avverkning av brunnen skog (försäkringsärenden) brådskar.

Samtidigt som skog avverkas upptäcks också kvarbliven materiel som samlas in, allt från smågrejer till motorsprutor.

– MSBs materiel är märkt, även en del räddningstjänsters. Men mycket är omärkt och tillhör räddningstjänster från Skåne till Norrbotten. Den hamnade hos MSBs skola i Sandö som informerat om att det finns upphittad materiel. Märkning av egen materiel är något många behöver tänka på.

Regeringen beslutade i oli-

Erfarenhet

”För att behålla kunskapen i organisationerna bemannade vi med egen personal från kommun och länsstyrelse, även om det belastar ordinarie verksamhet.”

Joel Isensköld, länsstyrelsen Gävleborg

ka omgångar om 325 miljoner extra i stöd för ersättning till kommunal räddningstjänst och för frivilliga insatser. Länsstyrelsen har hittills attesterat 350 fakturor för 52 miljoner, ersättningar som faller inom LSO.

Beslutet att frivilliga ska ersättas, även de som agerat spontant, innebär en ganska omfattande hantering.

– De organiserade har listor, tidsscheman – där är det inget problem. Men det finns en stor grupp som gjort insatser på eget bevåg, säger Joel Isensköld. Hittills har 300 frivilliga ersatts, var det landar vet man inte.

– Jag har slutat gissa. Vi vet inte hur många frivilliga det

har haft ett omfattande efterarbete sedan insatsen avslutades 9 augusti.

FOTO: PAVEL KOUBEK/@EUROPEAN UNION 2018

var eller hur många av dem som valt att inte ansöka om ersättning. Har fått några samtal från personer som varit upprörda över att de ska ersättas. Även om vi aldrig kommer att få veta hur många frivilliga som var engagerade, ska vi vara glada att de fanns. De ansökningar vi fått har faktiskt varit lättare att få verifierade än jag trodde det skulle vara, säger Mia Karlsson som sköter ersättningsärenden.

Mia Karlsson

■ Är det någon som försökt utnyttja situationen?

– Det finns avslag där det som äskats är orimligt, men det är en bråkdel. Givetvis kan man fundera på vad beslutet att ge lön till frivilliga kan få för effekt för framtiden, säger Joel Isensköld.

Det finns naturvärden i brunnens skog, länsstyrelsen vill att det skapas naturreservat där det är lämpligt. Naturvårdsverket gör bedömningen och blir ägare om skogen löses in.

Under sommaren var samtliga övriga 20 länsstyrelser på plats och stöttade under insatsen. För de kostnaderna, samt

Okänt antal
”Jag har slutat gissa. Vi vet inte hur många frivilliga det var eller hur många av dem som valt att inte ansöka om ersättning.”

Mia Karlsson, länsstyrelsen Gävleborg

egen övertid har Gävleborg begärt 16 extra miljoner hos regeringen.

Hantera loggar är också en del av arbetet. De finns både elektroniskt och på papper. Allt ska sammanställas för att få en greppbar helhet.

– Det är viktigt för framtiden att få ihop det, vi vill ju sprida våra erfarenheter till gagn för andra.

Joel Isensköld har noterat en erfarenhet som han tycker borde förmedlats tidigare.

– Insatspersonal och frivilliga fick mycket beröm, men stabens arbete har vi inte lyckats belysa. Komplexiteten med 80-90 personer, många som jobbade 20 timmar om dygnet för att det skulle fungera. Det var en miss av oss.

PER LARSSON

Insatserna kan kosta halv miljard

Räddningsinsatserna vid sommarens bränder kan kosta en halv miljard. Den bedömningen gör MSB.

– Men prognosen för 2019 är väldigt osäker, säger Torkel Schlegel, biträdande enhetschef på Rättsfunktionen.

■ Klart är att de 300 miljoner som regeringen tillsköt i början av augusti inte kommer att räcka. Alla ansökningar om ersättning har inte kommit in, men prognosen för 2018 är 350 miljoner kronor och upp till ytterligare 150 miljoner 2019.

– Osäkerheten beror på att det är många olika kostnadstyper och extremt många kommuner inblandade, både drabbade och hjälpande. Vi har också använt oss av flygande resurser på ett mer omfattande sätt än vi är vana, och det är kostnadsdrivande. Det är en form av kostnadsutfall som vi aldrig har sett förut och prognosarbetet, beroende på sin komplexitet, har varit väldigt svårt att göra.

Kostnaderna fördelar sig lite grovt på en tredjedel flygande resurser, en tredjedel personal och en tredjedel material. Den budget MSB haft för räddningstjänstersättning under många år är 21 miljoner kronor. Som jämförelse var förra årets utfall elva miljoner. Västmanlandsbranden 2014 kostade under 120 miljoner.

– Omfattningen och komplexiteten av sommarens händelser har varit långt utanför vad vi har sett någon gång tidigare.

I början av juni inträffade samtidigt tre stora bränder i Sala och då uppkom frågan om de i ersättningssammanhang kunde ses som en brand som ska redovisas samlat, eller om redovisningen måste brytas isär med en självrisk för varje brand.

Det har stor betydelse eftersom självrisken beräknas efter kommunens skatteintäkter och varierar från under 100 000 kronor upp till 46 miljoner.

– Vi beslöt tidigt att skapa en ny praxis och se det som en insats. I praktiken hade det varit omöjligt att bryta ner det. Resurserna som användes kom i huvudsak från andra kommuner och de roterades mellan brandplatserna. Räddningsledningen i Sala-Heby hade lagts ut på Storstockholm och man såg det ledningsmässigt som en insats. Dessutom går det här sättet att leda hand i hand med vad kommunerna och MSB utvecklat, det här är systemledning.

Det viktiga för att omfattas av denna nya praxis är att insatserna sker under en sammanhängande tidsperiod, att räddningsinsatsen både betraktats som en insats och letts som en insats.

– Om de kriterierna är uppfyllda är vi numera beredda att betrakta det som en insats ersättningsmässigt. Det ska naturligtvis vara samma olyckstyp. Om det pågår tre bränder och samtidigt pågår en översvämning, det skulle vi inte säga är en insats.

Den nya praxisen fick stor betydelse för de bränder som inträffade senare under sommaren i Ljusdal och Jämtland.

Det finns även andra utmaningar. Ersättningen till kommunerna är lagreglerad men hur och vad som ska ersättas bygger på ett gammalt Allmänt råd från Räddningsverket.

– Det är skrivet utifrån lite mindre bränder, täcker inte alla situationer och vid långa brandförlopp stämmer inte schablonerna. För vissa typer

Torkel Schlegel

av material får kommunerna en viss överkompensation. Å andra sidan kanske det finns andra typer av kostnader där man får en underkompensation. Det är en framtida utmaning för MSB att ge ut nya råd eller vägledningar för hur kostnader ska redovisas och ersättas. MSB behöver också ge kommunerna ett mer utvecklat stöd för att hantera ersättningsfrågorna.

En annan komplicerad fråga är den omfattande insatsen av frivilliga. Regeringen sköt till 25 miljoner men de öronmärktes för frivilligorganisationerna och gäller främst administration. Där beräknas kostnaderna till knappt två miljoner.

Den som tas ut med tjänsteplikt av räddningsledaren har rätt till ersättning med samma nivå som brandman deltid. De allra flesta frivilliga deltog på något sätt i räddningsinsatsen. Antingen direkt i insatsen, eller indirekt med logistik och livsmedelsförsörjning.

– Därmed har vi betraktat det som att de ingick i räddningsinsatsen. Mat till brandmännen är en del av räddningstjänstkostnaden.

Den största frivilliginsatsen gjordes i Ljusdal och frivilliga där har hittills ansökt om 6,5 miljoner kronor.

– Även de som deltar frivilligt men inte fick räddningsledarens explicita samtycke måste vi rimligen ersätta på samma nivå. Man kan inte ersätta ett arbete olika bara för att man inte förstått att man skulle få räddningsledarens uppmärksamhet. Kan man visa att man varit med och gjort nytta i räddningsinsatsen ersätts man som en del av räddningsinsatsen. Då blir det lika för alla, säger Torkel Schlegel.

GUNNO IVANSSON

Efterfrågad Lotta tar stö

Svenska Lottakårens medlemsantal har genom åren stadigt sjunkit.

– Men för första året på länge är nyrekryteringen större än de som lämnar så nu kan vi bara se framåt, säger Barbro Isaksson, avgående rikslottachef.

■ Sista helgen i november samlades ett 50-tal lottor för utbildningsdagar på den egna kursgården Älvkarleö herrgård söder om Gävle. Svenska Lottakåren bildades 1924 och har som syfte att rekrytera och utbilda kvinnor och män till uppgifter inom totalförsvaret. Utbildningen genomförs på uppdrag av MSB och finansieras genom krisberedskapsanslaget

– Jag tror många förknippar oss med Försvarsmakten och ärtsoppa, och det är en del men vi gör så mycket mer. Inom Försvarsmakten har vi länge varit stora på stabssidan och nu börjar vi komma på den civila sidan för vi ser behovet.

Efter åtta år som vice och fyra år som rikslottachef avgick hon vid riksstämman i mitten av november. Hon är uppväxt på Orust och engagerade sig tidigt i frivilligverksamhet. 15 år gammal praktiserade hon på regementet I17 och fick nys om nåt som hette lottorna.

– När jag var 18 år hade jag tänkt bli yrkesofficer. Då var enbart Flygvapnet öppet för kvinnor och jag kunde inte tänka mig Flygvapnet. På Orust var alla marinlottor, men jag sa nä, jag ska bli hemvärnslotta. Jag har aldrig ångrat det beslutet, det har gett mig jättemycket.

Inom hemvärnet är lottor inplacerade som stabsassistenter, underrättelseassistenter och fältkockar. På den civila sidan har det varit lite trögt.

– Myndigheterna har nog sagt att vi behöver inget extra stöd. Det första uppdraget var på Strålsäkerhetsmyndigheten när vi stöttade deras stabsarbete med militärt utbildade stabsassistenter. Sen kom Post- och telestyrelsen där vi också har några stabsassistenter med avtal.

Nästa myndighet att höra av sig var Jordbruksverket i samband med fågelinfluensan som efter det frågade om lottakåren kunde starta en pool för stabsassistenter.

Resurs

”Vi märker att uthålligheten förbättras radikalt när vi tar in frivilliga resurser.”

Camilla Edberg, Jordbruksverket

– Det har fungerat jättebra. Vi märker att uthålligheten förbättras radikalt när vi tar in frivilliga resurser. Det finns så många områden där vi kan ta hjälp av lottorna, till exempel att de jobbar i krisledning, för minnesanteckningar och är ett stöd för krisledningen, säger Camilla Edberg, samordnare på Jordbruksverket.

– Lottakårens stabsutbildning är väldigt bra. Den handlar ganska mycket om krisledning och stabsmetodik och de bitarna är ganska svåra att få tag på med snabba ryck. Det är en del av krisledningen där vi kommer att behöva stöd, säger Patrik Moström, Jordbruksverket.

Den senaste som hört av sig om stabsstödet är länsstyrelsen i Uppsala. På den civila sidan genomför Lottakåren egna utbildningar, Stabs och informationsstöd, Grundläggande ledarskap med påbyggnaden Ledning-samverkan. Dessutom Grundkurs krisberedskap som Försvarsutbildarna ansvarar för.

Lottakåren skriver överenskommelser med medlemmar på fyra år med sex månaders uppsägningstid. Eftersom lottakåren inte är en myndighet kan man inte skriva bindande avtal eller krigsplacera.

– Därför det är så viktigt att arbetsgivaren säger ja. Vi kan inte tvinga, men vill att de ställer upp när vi ringer, säger Barbro Isaksson.

En lotta är en person som vill arbeta för att stärka samhället. Hon måste vara beredd att ställa upp och inte vara allt för bekväm av sig. En lotta är försäkrad och får ersättning och när ledningen kallar är det till att ta semester eller tjänstledigt och åka.

– En lotta är nyfiken och vågar ta utmaningar. Är man en person som måste ha mat på regelbundna tider och inte kan sova borta, då kanske det finns andra uppgifter som passar

Instruktören Karin Ekstedt leder grundkursens avsnitt i kartor för Svenska Lottakårens blivande stabsstaben i Färila under skogsbrändera i somras. Hon fascineras av hur människor interagerar vid kriser. — Det pas åt för att det ska lösas.

bättre. Det är inte säkert att du kommer till ett dukat bord. Om det händer nåt är det inte fel att ha med termos, mackor och en sovsäck. Första natten kanske man får sova under skrivbordet.

Lottan är en hon, män kan inte bli medlemmar i lottakåren.

– Utbildningarna för uppdragsmedel är öppna för alla, men medlemsskapet är fortfa-

rande enbart för kvinnor. Vi har haft mycket diskussioner om det, men vi ser fortfarande behov av en organisation för bara kvinnor.

Vid sommarens skogsbränder aktiverades ett 30-tal lottor från stabspoolen. En av dessa var nyblivna instruktören Karin Ekstedt, till vardags naturgeograf vid Stockholms univer-

sitet. Hon är knuten till Jordbruksverket stabspool och blev kontaktad när länsstyrelsen i Gävleborg sökte frivilligpersonal. Hon placerades i ledningsstaben i Färila.

– Det var väldigt konkreta stabsuppgifter. Jag hjälpte till med dokumentation och informationsspridning. Alltså att hålla struktur och ordning i staben, få upp information på

rrre plats igen

assistenter Margareta Bergner och Charlotte Gavestam. Karin Ekstedt tjänstgjorde själv i lednings-
som är så roligt när man går in i den här världen är människor som jobbar mot samma mål och vill hjäl-

väggarna, protokollföra möten, följa upp mindre ärenden som hur fyller vi på saldot på mobiltelefoner. Jag blev lite spindeln, den som var med när övrig personal skiftade pass och fyllde på information vid överlämning- en, säger Karin Ekstedt. Till att börja med blev det tolvtimmars nattpass, från åt- ta på kvällen till åtta på morgo- nen.

– Vi var två som varvade dag och natt. De första nätter- na gick ut på att förstå hur allt fungerade och bara göra så gott man kunde. Sedan kunde man gradvis lägga sig i lite mer och hjälpa till där det fanns behov och styra upp det lite om man ville. I stabspoolen finns idag ett 50-tal stabsassistenter men målet är 200. Hur cyniskt det

än kan låta krävs väckarklock- or i form av stormar, översvä- mningar och skogsbränder för att människor ska engagera sig. Det gäller även myndigheter. – Jag tror intresset för frivil- liga kommer att öka. Händel- serna är fler och man ser att det kommer att pågå länge över tid, säger Barbro Isaksson. TEXT OCH FOTO: GUNNO IVANSSON

Avgående rikslottachefen Barbro Isaksson kan för första gång-
en på många år glädjas åt att antalet medlemmar i Svenska
Lottakåren ökar.

DÄRFÖR BLEV JAG LOTTA

Stina Karlgren, Umeå

■ Gick med för ett halvår sedan och som sä- ger att hon egentligen skulle gått med långt tidigare, men saker kom emellan. Bakgrunden är dramatisk. Hennes mammas faster flydde tillsammans med sin bror från Danmark under andra världskriget. – Det var riktigt skarpt läge med vinande ku- lor i trädgården. Hennes pappa och hans brö- der var politiskt aktiva när Danmark blev inva- derat så de skickade över ungarna, som då var i tonåren, till Sverige för att de skulle vara säkra. När hon blev lite äldre kände hon att hon ville bidra tillbaka och gick med i Lottakå- ren. Det tyckte jag var så himla ballt och kände att när jag blir stor ska jag också bidra. Men det blev inte av, det var fullt upp hela vägen, hon fick barn. – Nu är de lite större och då kände jag att nu är det faktiskt läge. Jag har vänner som är engagerade i bilkåren. Men bilkåren är inte min grej, jag har inte ens körkort. Det civila inom lottakåren är min grej. Jag jobbar i en stabsliknande funktion i Region Västerbotten så här kanske jag kan bidra med någonting.

Stina Karlgren

Margareta Bergner, Stockholm

■ Har varit med i frivilligorganisationen Blå Stjärnan sedan 1972. Blev medlem i lottakåren för tre månader sedan för att hon vill lära sig något nytt. – Blå Stjärnan har inte så mycket kurser och jag känner att jag måste utveckla mig lite. Ge- nom lottakårens utbildningar får man lära sig mycket och jag behöver det i mitt yrke som skyddsvakt. Kursen är jättebra. Lite stressig, men jag har tagit till mig mer än jag trodde. En- da är att alla är så kompetenta här så jag får nästan dåligt självförtroende.

Margareta Bergner

FAKTA

Svenska Lottakåren

■ Med den finska Lotta Svärd-rörelsen som förebild grundades 1924 det som skulle komma att bli Svenska Lottakåren under namnet Föreningen Stockholms Landstormskvinnor. Den finska organisationen hade tagit sitt namn från dikten Lotta Svärd i Fän- riks Ståls sägner och de kom att kallas lottor. Bakgrunden till bil- dandet var behovet av stöd till den svenska Landstormen (nuva- rande Hemvärnet), som behövde främst pengar för att kunna ge- nomföra övningar. Under beredskapsåren växte organisationen. 1942 utbildades över 21 000 lottor och 1943 hade Lottakåren sin högsta medlems- siffra – 110 813. I dag har organisationen omkring 4 500 medlem- mar. Svenska Lottakåren utbildar kvinnor inom flera olika militära kompetenser med placering i Försvarsmakten som stabsassis- tenter, underrättelseassistenter och fältkockar. Inom den civila krisberedskapen har Svenska Lottakåren utbild- ningar i krishantering, säkerhetspolitik och ledarskap. Samarbetar till exempel med Jordbruksverket och Strålsäkerhetsmyndighe- ten. På uppdrag av MSB utbildar de allmänheten i krisberedskap. Svenska Lottakåren är en av de 18 frivilliga försvarsorganisatio- nerna. ■ Källa Svenska Lottakårens webbplats..

FAKTA

Påbyggnadsutbildningen i räddningstjänst för brandingenjörer, kallad Rub (räddningstjänstutbildning för brandingenjörer) ger behörigt att leda operativa räddningsinsatser, ökad kompetens inom tillsyn och övrigt förebyggande arbete, samt krishantering.

Utbildningen är ettårig (40 studiepoäng) och innehåller fyra delkurser:

- ledning av räddningstjänst (20 poäng)
- ledarskap och ledning av utvecklingsarbete (10)
- tillsyn och andra olycksförebyggande arbetsuppgifter (7)
- samhällets krishantering (3)

Behörighet till utbildningen har de med brandingenjörsexamen eller som fullgjort minst 180 poäng av de 210 poäng som krävs för brandingenjörsexamen. Brandingenjörsutbildningen (3,5 år) finns i Lund och Luleå.

För att få fler att läsa påbyggnadsåret i Revinge tycker Malin Björkqvist att MSB och räddningstjänsterna borde samarbeta och se frågan ur ett större perspektiv; svensk räddningstjänsts behov. FOTO: PER LARSSON

Brandingenjörer efterlyses

■ – Att studenter söker sig till Rub sköter sig inte själv

Brandingenjörerna kan glädja sig åt att det är lätt att få jobb.

Men svensk räddningstjänst har behov av att fler av dem läser påbyggnadsåret Rub.

– Det är en himla bra utbildning, men att studenter söker sig till Rub sköter sig inte själv, säger Malin Björkqvist som läser i Revinge.

■ Den ettåriga påbyggnadsutbildningen i räddningstjänst för brandingenjörer (Rub) i Revinge ger behörighet att jobba operativt inom kommunal räddningstjänst och ökad kompetens inom bland annat förebyggande arbete.

På senare år har antalet som väljer Rub sviktat. Runt 90 sökande kommer in på brandingenjörsutbildning i Lund och Luleå varje år, en knapp tredjedel läser påbyggnadsåret.

Fler väljer att läsa till civilingenjör via riskhanteringsprogrammet i Lund eller brandteknik i Luleå, en del går ut i arbetslivet som brandingenjörer efter 3,5 år. Efter utbildning väljer de flesta att gå till privata arbetsgivare.

Malin Björkqvist, Arvika, och Victor Hermansson, Tranås, valde att läsa ett år i Revinge. De blir färdiga till jul, jobb har de redan.

– Majoriteten av oss på utbildningen har det, en del hade anställning klar redan i våras. Det kryllar av jobb. De som inte har arbete har nog inte bestämt sig, säger Victor Hermansson.

För Victor och Malin var det självklart att läsa påbyggnadsåret, de ville till räddningstjänsten. Och det var de inte ensamma om.

– Jag ville vara öppen för andra vägar, men valet var egentligen självklart från början. De flesta som började utbildningen i Lund var inriktade på att läsa påbyggnadsåret, men det är bara sex av 35 i min klass som är här. En del väljer riskhanteringsprogrammet för att bli civilingenjör i stället för Rub. Det blir många studieår om man ska läsa båda, säger Malin Björkqvist.

Victor ger samma bild, han läste i Luleå och de flesta som började utbildningen hade räddningstjänsten i sikte. Det höll i sig över första sommaren

under praktik på räddningstjänster.

Men sen hände något.

– Konsultbranschen överöstes med besök, middagar. Konsulter har andra möjligheter att bjuda, de är vana att sälja in sig själva och duktiga på det också. Räddningstjänster kommer också, men inte lika ofta och det är mest de stora organisationerna, säger Malin Björkqvist.

■ Vad ska MSB och räddningstjänsterna göra för att locka fler att läsa påbyggnadsåret?

– Tror inte de får tappa oss efter första året, då är många intresserade. Det är viktigt att få höra hur det är att jobba i räddningstjänsten. Låt de som läser till brandingenjör nu komma hit och se vad vi gör på Rub-en, säger Malin.

– När MSB besökte Luleå inför val av Rub hade konsultbranschen varit där i tre år. Konsulterna pratar mycket pengar, men min uppfattning är att löneläget är bättre i räddningstjänsten och jobbet mer varierat. Räddningstjänsterna behöver visa upp sig mer och kanske samköra med MSB, säger Victor Hermansson.

Malin Björkqvist satt i styrel-

sen för brandingenjörernas intresseförening i Lund och föreslog just ett sådant samarbete.

– Jag tycker man ska se det ur ett större perspektiv; svensk räddningstjänsts behov och inte bara sin egen räddningstjänsts rekrytering. Det borde MSB samordna. Vi har fått besöka företag för att vara ”konsult för en dag”. Varför inte ”räddningstjänst för en dag” för att få se variationen i arbetet, tycker inte den kommer fram riktigt, säger hon.

Malin Björkqvist tycker att MSB kan bli bättre på att se utbildningen ur studerandes perspektiv.

– När det pratas om Rub är det mycket fokus på insatsbitten, men vi lär oss även mycket om till exempel förebyggande arbete, ledarskap och samhällets krishantering. På LTH i Lund var man mer en i mängden, här är det fokus på personlig utveckling då man lär sig mycket om sig själv i olika situationer. Utbildningen är bra, det ska man ta vara på och lyfta alla delar.

Malin Björkqvist och Victor Hermansson ångrar inte att de

Victor Hermansson har jobb när han tar examen.

spädde på utbildningen med Rub. Efter examen flyttar hon till Skövde för att jobba med förebyggande frågor i Räddningstjänsten Östra Skaraborg. Han flyttar till Tranås och räddningstjänsten för att jobba som brandingenjör och insatsledare.

– Det var tjänstens utformning som lockade, att också få uppgift som insatsledare. Dessutom är Tranås en trevlig stad, säger Victor Hermansson.

PER LARSSON

SÅ TYCKER LÄRARNA

”Personlig och analytisk utveckling”

Fördelar med Rub?
– Det är en utbildning många uppskattar, tycker de gjort ett bra val. Fördelar är mycket personlig och analytisk utveckling. Många säger att bitarna faller på plats och att de lär mycket om sig själva. Hur de gått från att känna sig otrygg till trygg, lärt sig ta snabbare beslut, men också backa om läget ändras. Vi har ingen mall för villabrand, det kan finnas flera olika lösningar och det brukar de flesta ta till sig snabbt.
– Och man måste inte jobba operativt i räddningstjänst, förebyggande och allt som har med

Marita Tillman

civilt försvar och krisberedskap att göra är också möjliga vägar.

Hur får man fler att välja Rub?
– Vi kan marknadsföra utbildningen bättre, synas ännu mer på brandingenjörsutbildningarna. Kanske ha ännu mer samarbete med högskolorna och göra gästföreläsningar, knyta ihop teori med praktik. Samtidigt kan inte vi marknadsföra jobb hos räddningstjänsten. Första läsåret på högskolan är studenterna här tre veckor, drillas i hur kemiska preparat betar sig. Nackdelen då är att vi inte kan locka hit studenter från Luleå.

”Räddningstjänsten är inte där”

Varför läser färre Rub?
– Först behövs det fler som väljer tekniska ämnen på gymnasiet, i dag är det färre sökande totalt sett till civilingenjörsutbildningar. Många som börjar på brandingenjörsutbildningen är väldigt räddningstjänstinriktade, men det svänger under åren. Privata företag visar upp sig på högskolorna, får deras verksamhet att verka intressant. Men räddningstjänsten är inte där.

Stefan Svensson

räddningstjänster tillsammans och kontinuerligt besöker Lund och Luleå. Men det får man vara beredd på att lägga pengar på i några år innan det ger effekt, eftersom studenterna läser 3,5 år.
– Jobbar man inte som vakthavande är det egentligen inte mycket operativ verksamhet som brandingenjör i räddningstjänsten. Men det är nog lätt hänt att räddningstjänster pratar blåljus när de besöker skolorna. Till syn, planärenden, hantering av brandfarlig är svårare att konkretisera, men intressant att lyfta. Studier i Lund och Luleå är jätteviktig bas även för anställning av brandingenjörer som inte jobbar operativt.

Hur får man fler att välja Rub?
– MSB har ett visst ansvar sälja in arbete inom räddningstjänsten, men samtidigt inte. Det är inte vi som är arbetsgivare, det är vårt problem men ändå inte. Det borde vara möjligt att MSB och

”Långsiktig marknadsföring”

Varför läser färre Rub?
– Tittar vi historiskt på det, då pratar vi om 1989, läste 100 procent av brandingenjörerna Rub. De senaste åren har siffran legat på 30. Men då ska vi veta att konsultbranschen vuxit mycket sen -89. Det är väldigt mycket konsultföretag jämfört med räddningstjänster som syns på högskolorna. Och det är lättare för konsulterna att marknadsföra sig där, eftersom de inte behöver Rub.
– I snitt har vi 24-25 studenter som går påbyggnadsåret. Det är bra för genomförandet, men visst vill vi ha upp siffran. Vi tar in 35 och den siffran är inte gripen ur luften.

Daniel Cederholm

– Vi måste ställa om till långsiktig marknadsföring istället för att locka folk att söka befintliga lediga tjänster. Förr kom räddningstjänsterna till Revinge för att rekrytera personal. Nu är det försent, många studenter har valt att inte komma hit.

Marknadsföringen måste ske under brandingenjörsutbildningen. Det finns intressanta tjänster inom räddningstjänsten, men hur presenteras de? Räddningstjänsterna kan kanske skriva på det för att locka studenterna.

Påbyggnadsutbildning

År	antagna	examinerade
2007	22	21
2008	38	38
2009	25	25
2010	48	48
2011	31	31
2012	19	21
2013	24	24
2014	25	24
2015	31	30
2016	30	30
2017	11	11
2018	19	Utb ej klar

Hur får man fler att välja Rub?
– Vi har intresset gratis från början, många är räddningstjänstinriktade. Det är intressant att titta på. MSB kan presentera utbildningen mer, men ingen kan marknadsföra räddningstjänsten som räddningstjänsten kan.

Nytt koncept för att lära mer

■ Modex ska ge enhetlig EU-utbildning

Runt 60 personer övades i Skåne för att stärka EUs insatskapacitet.
– Ett helt nytt övningskoncept. Bakgrunden är att målen för lärandet och övningsresultaten behöver förbättras, säger Peter Holmström, övningsledare och lärare i Revinge.

Peter Holmström

■ Den så kallade Modexövningen (module exercise) som genomfördes i slutet av november med Revinge som bas är en del av ett nytt koncept.
Sverige och Italien har tillsammans vunnit två EU-upphandlingar, vilket innebär uppgift att arrangera fyra övningar. Veckoövningen i Skåne med ett översvämningsscenario var den första.
Peter Holmström har utvecklat det nya systemet att öva.
– Vi ska ha samma grundtänkande i de fyra övningar som Sverige och Italien genomför, resultaten från alla övningar kunna jämföras för att få en helhetssyn på övningsprogrammet, säger Peter Holmström.
Under veckan i Skåne ge-

nomfördes fältövningar under tre dagar på tre olika platser ett översvämningsscenario var genomgående.

Tre stödstyrkor (supportteam), två från Italien och en från Danmark, utgjorde själva insatsstyrkorna. Stödstyrkorna byggde läger åt EUs expertstyrkor på plats för att rekognosera.
– Styrkorna hade med sin egen utrustning och några av dem blev certifierade som supportteam för EU.
I de tre expertstyrkorna fördelades 25 koordineringsexperter från runt 20 olika EU-länder. Deras förutsättningar varierade under de tre dagarna, insatsen skedde inom EU, utanför EU men i land motsvarande Sverige, samt som rådgivande uppdrag åt det aktuella landet. Styrkorna jobbade på tre olika nivå-

er: strategisk, taktisk och operativ.
Den femte och sista dagen under övningsveckan ägnades åt sammanfattning och utvärdering.
– Syftet är att titta på skillnader och likheter i sättet att arbeta. Eftersom det är samma grunddata vi jobbar med kan jämförelser göras.

I en rapport ska styrkorna beskriva vilka åtgärder som behöver göras. Samma utvärderingssystem kommer att användas i de fyra övningar som genomförs i Sverige och Italien för att skapa ett enhetligt utbildningssystem.
De tre kommande övningarna kommer att ha inriktning mot stabsarbete, högkapacitetspumpar, samt sök- och räddning och medicinskt omhändertagande.
Förutom de 60 som övades i Skåne deltog ungefär lika många i motspel och som utvärderare. Kostnaden för de två övningarna i första upphandlingen – nästa sker i Italien i mars – är budgeterad till dryga 7 miljoner.

PER LARSSON

Stort intresse för utbildning i informationssäkerhet

I november-december genomfördes en pilotutbildning i informationssäkerhet på strategisk nivå vid Försvarshögskolan.

■ Kursen riktar sig till beslutsfattare och informationssäkerhetssamordnare.
Bakgrunden är ett regeringsuppdrag. Kursen har utvecklats av MSB i samverkan med Försvarshögskolan, länsstyrelserna och SKL (Sveriges kommuner och landsting).
– Temat för utbildningen är ledningens genomgång, ett centralt strategiskt möte man ska ha i organisationen för att ledningen ska kunna fatta strategiska beslut om det systematiska informationssäkerhetsarbetet. Mötet syftar till att ledningen ska få en bild av hur det står till med informationssäkerheten i organisationen och vad som behöver göras, säger Margareta Palmqvist, chef vid enheten för sys-

tematiskt informationssäkerhetsarbete vid MSB.
Sara Israelsson, informationssäkerhetssamordnare på länsstyrelsen Sörmland har inte bara suttit med i projektgruppen som tagit fram utbildningen utan även gått den.
– Jag tycker att den är jättebra, konceptet är riktigt bra. Jag har jobbat med informationssäkerhet länge och varit på många utbildningar men aldrig en som haft det här angreppssättet där man låter ledning och informationssäkerhetssamordnare mötas. Det gillar jag verkligen.
Hon ser den stora nyttan i att man når samförstånd om informationssäkerhet mellan högsta ledningsnivå och informationssäkerhetssamordnaren som förkortas Ciso (Chief Information Security Officer).
– Fram till nu är upplevelsen att Ciso har en annan bild av info-säkerheten än ledningen har. Att utbildas tillsam-

mans och nå en samsyn är det absolut viktigaste, säger Sara Israelsson.
Kursen spänner över tre veckor och är uppdelad i två delar. Mellan kurstillfällena fick de 38 deltagarna i uppgift att förbereda det underlag som behövs för att genomföra en ledningens genomgång.
– Syftet med kursen är att beslutsfattare och Ciso ska träffas, diskutera utifrån olika perspektiv och tillsammans lägga grunden för det systematiska informationssamarbetet. I början och i slutet av kursen deltar beslutsfattare och Ciso sida vid sida och kursen avslutas med att båda parter gemensamt deltar i en ledningens genomgång i form av ett rollspel, berättar Margareta Palmqvist.
Intresset för pilotutbildningen har varit mycket stort och kursen kommer sannolikt att erbjudas under våren 2019.

GUNNO IVANSSON

FAKTA

Grib

■ Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap (deltidsbrandmän), togs i bruk 1 januari 2018 och ersatte utbildningen i räddningsinsats.

■ Grib genomförs så här:

Kurs 1a: två veckor, teoretisk introduktion i yrket på utbildningsort.

Kurs 1b: en vecka, praktisk räddningstjänst i egen organisation.

Kurs 2: tre veckor, praktisk utbildning i räddningsinsats på utbildningsort.

■ Examination efter varje delkurs. Kurs 2 ska påbörjas inom två år efter att kurs 1 genomförts.

■ Den gamla utbildningen innehöll fem veckor på skola, och två veckors distansarbete hemifrån. Före utbildning skulle alla göra två veckors preparand på hemmaplan.

Mattias Nirvén tyckte att han under utbildningen lärde sig beprövade metoder som fungerar bra. Men samtidigt att det på hemmaplan finns inkörda rutiner som tar tid att ändra på.

FOTO: JEANETTE GRÖNWALL

Grib har koll på individen

■ Brandmän önskar rutiner på hemmaplan mer anpassade till utbildningen

REVINGE

Den nya grundutbildningen för Rib-personal är bra, men den måste också tas tillvara. Det anser två av de utbildade.

MSB efterlyser mer respons från räddningstjänsterna.

■ – När vi kommer tillbaka till brandstationen efter utbildning är det inte alltid vi får möjlighet att praktisera allt vi lärt oss då det redan finns inkörda rutiner som tar tid att ändra på. Man hade önskat att rutinerna varit anpassade till utbildningen för att få praktisera yrket fullt ut enligt utlärningsmetoden, säger Mattias Nirvén, Ribare (deltidsbrandman) i Örkel-ljunga.

Grib (grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap) startade i år, MSB Revinge har hittills genomfört sex omgångar av kurs 1 och fyra av kurs 2.

– Aldrig tidigare har vi haft så uppstyrd kursplan, men det känns bra. Min frihet som lärare har minskat, men jag vet att det i slutändan blir bättre. Vi har väldigt mycket kvali-

tetskontroll, mer koll på individen.

Tidigare hade vi mer koll på klassen, säger Jeanette Grönwall, arbetslagsledare för utbildningen och lärare i brand.

Förutom en allmän revidering av utbildningen är det ett modernare förhållningssätt och en vridning mot utbildningen i skydd mot olyckor (SMO), vilket var behovligt, anser Jeanette Grönwall.

– Intyget i den tidigare utbildningen att kursdeltagarna genomfört preparand på hemmaplan fungerade inte, kunskaperna var väldigt skiftande.

I den nya utbildningen ges två veckors grundläggande teori på utbildningsort innan praktik på hemmaplan, Förebyggande arbete har minskats, ribare har sällan sådana uppgifter.

– Det fanns med i förra utbildningen med syfte att ge något tillbaka till den ordinarie arbetsgivaren, att brandmännen kunde bli brandskyddsan-

svariga eller liknande på jobbet. Men det tillvaratogs dåligt. Vi rökdyker inte men hanterar bränder på olika sätt, och jag tycker det har gjort kursdeltagarna mer fria i tanken.

Alla kurser utvärderas av deltagarna.

– De har saknat en del som vi behöver snickra till. Generellt får vi mycket bra betyg, det gäller hela utbildningen men främst kurs 2. Praktisk övning är det som uppskattas mest. Vad arbetsgivarna tycker är mer osäkert. Under kurs två har vi en besöksdag, men genvaret har tyvärr varit lite dåligt.

Petter Wern från Bestorp i Östergötland, har varit brandman i tre år, men tycker ändå det var bra att börja med två veckor teori i Revinge.

– Teorin är en otroligt viktig bas. Sedan fick vi applicera den i praktik på vår station. Totalt sett får vi en otroligt bra utbildning. Vi ges tydliga ramar inom vilka vi måste tän-

ka till, då ingen olycka är den andra lik.

Mattias Nirvén är färskare, anställdes i april i Örkel-ljunga.

– Det känns som man lär sig beprövade metoder som fungerar bra.

Regeringen sade under skogsbränderna i somras att fler brandmän ska utbildas. Samtidigt är rekryteringen ett känt problem. Petter Wern och Mattias Nirvén jobbar i räddningstjänstförbund, Östergötland och Nordvästra Skåne, och är väl medvetna om det.

– Först och främst är det svårt att hitta personer som kan söka eftersom man måste kunna inställa sig på fem minuter vid larm. Jag tror man behöver hitta fler motivationsfaktorer, exempelvis att kunna tillgodose sig kompetensutveckling utanför brandmannayrket. Men det är ingen lätt uppgift, säger Mattias Nirvén och fortsätter:

– Kanske att sjukvårdsutbildningen skulle kunna ge behörighet i andra sammanhang? Under utbildningen pratade vi om tanken att få skattelättnad för att undvika höginkomstskatt på lön från brandmannay-

rket. För att få en mer effektiv rekrytering behöver man nog även bli mer transparent och berätta om både krav, möjligheter och förutsättningar.

Petter Wern tycker det är en riskfaktor att det i stor utsträckning är upp till stationerna att rekrytera:

– Jag är helt övertygad om att det finns mycket kompetens i landet som räddningstjänsten inte kommer åt. Det saknas tydlighet i dels vad arbetet innebär och hur man skulle kunna lösa det i sin vardag, dels i vad det finns för fördelar med yrket. Om det enda visuella är den låga ersättningen, då förstår jag att många ser det som otänkbart att utföra yrket, säger han och fortsätter:

– Kan MSB ställa krav? Det handlar inte bara om att leverera utbildning, utan att få hela räddningstjänsten att fungera. Man kanske bör titta på om verksamheten ska ha en större statlig styrning för att få den mer lika över landet. Då skulle nog också kunskap från utbildningen spridas mer effektivt.

PER LARSSON

Jeanette Grönwall

Petter Wern

Kommunerna positiva

■ Men vissa tvivlar på att färre dör och skadas

Kommuner och räddningstjänstförbund är i remiss-svaren överlag positiva till utredningen En effektivare räddningstjänst, men har invändningar.

Medan Storstockholms brandförsvaret anser att förslagen väsentligt kommer att stärka svensk räddningstjänst saknar Storgöteborg bevis för att förslagen leder till att färre dör eller skadas.

■ Gästrike räddningstjänst, Räddningstjänsten Väst och Storgöteborg anser att en brist i utredningen är att det inte gjorts en översyn av kommunens uppdrag för sotning och brandskyddskontroll. Den frågan bör prioriteras anser Räddningstjänstförbundet Emma-boda-Torsås.

Flera tar upp att det saknas definition av vad som avses med ”skäligt brandskydd”. Räddningstjänsten Syd skriver

att behovet av vägledning i vad som är skäligt brandskydd är större än behovet av mer reglerad tillsyn. Storgöteborg påpekar att: ”en svaghet i utredningen är att det saknas utredning kring förhållandet mellan LSO och byggreglerna. Kravet på skäligt brandskydd i LSO måste vara synkroniserat med de krav som ställs på byggnader enligt byggreglerna och vice versa. Ytterligare ett problem i sammanhanget är att LSO inte definierar vad som är skäligt brandskydd.”

Vidare finns olika uppfattningar om MSB ska ta över tillsynen av den kommunala räddningstjänsten. Gästrike, Östra Götaland och Nacka kommun tycker att den ska ligga kvar på länsstyrelsen. Annars är risken att den lokala förankringen och kunskapen försvinner. Gästrike anser inte heller att MSB ska ta över räddningstjänst. Som-

Om utbildning
”Vid antagning till SMO-utbildningen bör arbetslivserfarenhet väga tyngre än det gör idag.”

Räddningstjänsten Storgöteborg

maren 2018 visade att det är en uppgift länsstyrelsen är vuxen.

Utredaren skriver att MSBs utbildningar håller god kvalitet och att det inte framlagts någon avgörande kritik. Uppfattning delas inte av Storgöteborg som hävdar att brister i utbildningen ligger till grund för den rättsosäkerhet som utredningen vill åtgärda.

Mälardalens brand- och räddningsförbund anser ”att dagens utbildningssystem för räddningstjänstens personal har stora brister i såväl inne-

håll, samordning mellan utbildningsnivåer som det faktum att utbildningarna ligger utanför det allmänna utbildningssystemet.”

Utredningen föreslår att urvalsgrunderna till utbildningarna inom området skydd mot olyckor bör kompletteras med erfarenhet från annan utbildning. Storgöteborg anser att förslaget snarare motverkar syftet. Begränsas kompletteringen till enbart högskoleutbildning skulle det varken öka jämställdhet eller mångfald. Kvinnor har redan idag högre betyg än män, och personer med utomeuropeisk bakgrund är underrepresenterade bland de med högre utbildning. Vid antagning till SMO-utbildningen bör arbetslivserfarenhet väga tyngre än det gör idag.

Varken Storgöteborg eller Östra Götaland instämmer i utredarens bedömning att ut-

redningens förslag ger tydliga effekter för jämställdhet och mångfald. Gästrike ser inte att räddningstjänsten kan göra särskilt mycket för att påverka jämställdhet och mångfald. För det krävs förändringar i samhället i stort och i rekrytering- en till SMO-utbildningen.

Ökad jämställdhet och mångfald kan enligt utredningen medföra att räddningstjänsten levererar ett mer likvärdigt skydd mot olyckor till alla medborgare oavsett kön, etnisk eller kulturell bakgrund.

Gästrike ogillar formuleringen eftersom den ”insinuerar att räddningstjänsten idag inte levererar ett likvärdigt skydd mot olyckor till alla medborgare oavsett kön, etnisk eller kulturell bakgrund.”

GUNNO IVANSSON

Länsstyrelser kritiska

Att MSB tar över en del uppgifter från räddningstjänster från länsstyrelserna, rökdykarregler och A-kassan. Det är några frågor som länsstyrelser, centrala myndigheter och andra organisationer har synpunkter på i remissvar till utredningen ”En effektivare kommunal räddningstjänst”.

■ Länsstyrelserna avstyrker förslagen där MSB föreslås ansvarigt istället för länsstyrelserna. Det handlar om eventuellt övertagande av räddningstjänst, möjligheten att bestämma vilken kommun som ska leda en räddningsinsats och tillsynen av den kommunala räddningstjänsten.

Länsstyrelserna anser att det är mycket problematiskt att utredningen inte har beaktat länsstyrelsernas roll varken i rådande krisberedskapssystem eller pågående totalförvarsplanering.

Tas tillsynsuppgiften bort från länsstyrelserna skapar det otydlighet i ansvarsfördelningen och den regionala kompetensuppbbyggnaden försvåras.

Försvarsmakten framhåller apropå övertagande att den regionala ledningsfunktionen har en viktig funktion vid planering och genomförande av såväl räddningstjänstinsatser som insatser inom totalförsvaret vid höjd beredskap och krig. Att reducera kompetens och förmåga inom dessa områden på den regionala nivån vore därför olyckligt.

Sveriges kommuner och landsting (SKL) säger nej till att MSB ska ta över tillsynen gentemot kommunerna. SKL avstyrker även förslaget om att MSB är lämpligast vid eventuellt övertagande av räddningstjänst.

Förslaget att huvuddelen av arbetet som deltidbrandman ska undantas vid beräkning av A-kassa tillstyrks av Arbetsförmedlingen.

Men konstaterar samtidigt att det kan finnas risk att de som söker huvudsysselsättning i för hög utsträckning endast söker arbeten som går att kombinera med anställningen som deltidbrandman.

Inspektionen för arbetslöshetsförsäkringen vill att man försöker finna en generell lös-

71 remissvar har inkommit till utredningen ”En effektivare kommunal räddningstjänst”. Många är positiva till mycket i utredningen, här noteras några avvikande synpunkter som betonas hårdast.

FOTO: LARS HEDELIN

ning istället för att göra ett undantag för en viss yrkeskategori.

Förslaget om översyn av rökdykarreglerna ifrågasätts av både Arbetsmiljöverket och BRF (Brandmännens riksförbund). Arbetsmiljöverket har svårt att se hur minimikravet på bemanning vid rökdykning blivit så styrande för bemanningen vid andra arbetsmetoder och tekniker som det beskrivs i utredningen. Flexibilitet och effektivitet får inte innebära sänk-

ta krav på säkerhet vid insatser som kräver rök- och kemdykning.

BRF förstår vare sig behov eller nytta av att se över rökdykarregler, ser en fara i att det skulle öppna för lokala tolkningar av ett riskfyllt arbetsmoment.

Förslag om att kommunen ska kunna träffa avtal med utomstående för inledande insats, IVPR (i väntan på räddningstjänst) ifrågasätts av fackförbunden Kommunal och

BRF samt Securitas, men av olika skäl.

Kommunal anser att möjlighet till avtal med privat entreprenör öppnar möjligheten att ytterligare runda lagen och paragrafen, och att anställda i räddningstjänst ska tillhöra kommun eller kommunalförbund. BRF ser risken att undantag från krav på kommunal anställning (IVPR) kan ge ytterligare nedskärningar av befintlig räddningstjänst.

Securitas anser att en utveckling med civila insatspersoner inte är sund då det i mångt och mycket innebär att kringgå ansvar och lagefterlevnad.

I frågor kring utbildning framhåller Luleå universitet och Brandskyddsföreningen att påbyggnadsutbildningen för brandingenjörer bör akademiseras och leda till master- eller civilingenjörsexamen.

SKL ser skäl att pröva om den övriga utbildningen kan vara en del av yrkeshögskoleutbildningssystemet, och ett problem att MSB är både kravställare och utförare.

PER LARSSON

Han utredde en effektivare räddningstjänst och fortsätter nu med sommarens skogsbränder.

Ser Jan-Åke Björklund behov av förändringar hymlar han inte med lösningarna.

– Jag drivs lite av att jag tycker man ska säga saker som de är, inte tassa så mycket. Man ska kalla en spade för en spade.

– Övertagande av insats är en icke-fråga

Jan-Åke Björklund är rak och tydlig i kommunikationen. Oftast. En sak gnager dock hos honom. Förslaget att MSB är bättre skickat än länsstyrelser att över ansvaret för räddningsinsats har skapat visst rabalder, inte minst har länsstyrelser varit kritiska.

– Egentligen är det en icke-fråga. Men antingen har jag inte nått fram med pedagogiken, eller också vill folk inte förstå. Man rör ihop saker.

Hans poäng är att övertagande inte ska behöva ske. Alla räddningstjänster ska vara anslutna till systemledning med ständig bemaning, som kan prioritera, har beredskap för att snabbt skala upp och har övat. Allt ska vara på plats när något händer, räddningstjänsterna klarar det själva.

– Staten behöver inte ta över, frågan är borta. Men det finns en ventil vid särskilda skäl. Det kan ju finnas en kommun som trots allt inte är ansluten, eller att det är en enorm katastrof över hela landet. Behövs det mot förmodan statligt övertagande av räddningstjänst någon gång klarar inte 21 länsstyrelser att ha förmågan, då är det bättre att MSB gör det.

Blir försvarsberedningens förslag om större områden med civilbefälhavare verklighet, anser Björklund det är ett bättre alternativ än MSB. Men eftersom det ännu är ett förslag har man inte tagit hänsyn till det i räddningstjänstutredningen.

Han har fått höra att sommarens skogsbränder visat att länsstyrelserna behövs.

– Det är klart att de behövs. Mitt förslag är bara att de inte ska ta över räddningsinsatsen. För det behövs inte. Men allt det andra ska de göra. Det finns ingenting som länsstyrelserna gjorde i somras som de inte ska göra. Och det här är oerhört viktigt. Det handlar om deras områdesansvar, landshövdingarnas kontaktnät, uppdraget att samordna statlig verksam-

het, deras roll vid samhällsstörningar och höjd beredskap. Det har de kvar. Rubbet. Man ger sig på ett problem som inte finns. På något sätt har det här inte nått fram.

I vilken systemledning en kommun ska ingå är egentligen upp till vad kommunen anser lämpligt.

– De kan välja, men när det händer något måste det finnas organisation som direkt trycker på knappen och höjer nivån. En trygghet. Och massor av frågor löses genom detta. Vad jag förstått hittills ställer alla räddningstjänster upp på det.

Om utredningens förslag blir verklighet tror Björklund att antalet räddningstjänstorganisationer, i dag 161, blir färre.

– Man har inte råd att vara själv.

Björklund poängterar också att sedan lagen om skydd mot olyckor trädde i kraft 2004 har länsstyrelserna bara två gånger övertagit räddningsinsatser, skogsbränderna i Västmanland 2014 och i Ljusdal i somras.

Nu leder Jan-Åke Björklund utredningen som ska utvärdera räddningsinsatserna under sommarens skogsbränder. Arbetet ska redovisas 31 januari och i direktiven står att förslagen i räddningstjänstutredningen ska beaktas.

– De vill nog se om det är något med sommarens bränder som gör att vi ska ändra något i räddningstjänstutredningen, eller om förslagen där fortfarande är giltiga. Jag tror man kommer slå samman utredningarna i en beredning och en proposition och att remissförfarande uteblir för den här utredningen.

Uppgiften i skogsbrandsutredningen är att utvärdera insatserna vid de tre stora skogsbränderna med betoning på tre områden:

■ samordning, samverkan och ledning av insatserna

Många resdagar på järnvägen har det blivit under utredningarna. Jan-Åke Björklund har tyckt han varit militant och drivande. Men det är för att uppdraget varit

Systemledning
”Vad jag förstått hittills ställer alla räddningstjänster upp på det.”

■ användning av samhällets samlade resurser
■ kommunikation med och information till allmänheten

– Vi har vidgat det lite och tittar på hela landet. Inte lika ingående som för de tre stora bränderna, men för att se varför det blivit större bränder på en del ställen.

Jan-Åke Björklund har även samtalat med cheferna för de största skogsbolagen.

– En viktig dialog, det är ju deras skog som brinner.

Sju experter deltar i arbetet och man började med att samla på sig fakta. Om skogen, om klimatet med bäring på skogsbränder, om hur räddningstjänster och ledningssystem fungerar, data från SOS Alarm och MSB med mera.

– När vi har det klart, då börjar det. Redogörelser från insatserna ska samlas in och slutligen ska allt analyseras.

PER LARSSON

FAKTA

Jan-Åke Björklund
Ålder: 80
Familj: fru, barn och barnbarn
Bor: Stockholm
Karriär: juristexamen, började yrkesbanan som tingsnotarie i hemorten Mellerud 1963. Därefter löneförhandlare och förbundsjurist Svenska Kommunförbundet, regeringsrättssekreterare, kommundchef Strängnäs, byråchef länsstyrelsen Västernorrland, stadsdirektör Västerås, länsråd länsstyrelsen Sörmland, konsult Bolin & Strömberg, förbundsdirektör Svenska Kommunförbundet, direktör KP-MG, regiondirektör Västra Götalandsregionen, ämnessakkunnig finansdepartementet, hälso- och sjukvårdsdirektör Gotland. Samt ett antal utredningar och styrelseuppdrag
Fritid: orientering, skidor, stugan på Gotland, läser mycket.

Expertgruppen

■ I expertgruppen för utredningen om sommarens skogsbränder ingår:
Lars-Göran Uddholm, brandchef Södertörn, Anna Henningsson, räddningschef, Östra Blekinge, Jörgen Peters, länsråd länsstyrelsen Halland, Karin Perers, ordförande Mellanskog, Anna Siverstig, överste, Försvarmakten, Keijo Ekelund, jurist justitiedepartementet.

und har besökt många på kommuner och i någon form pratat med de flesta räddningstjänster. Han är tydlig i sina budskap, och konstaterar själv att en det, jag är alltid uppdragsgivaren trogen, säger Jan-Åke Björklund.

FOTO: THOMAS HENRIKSON

Ger raka besked och vill ha motargument

Anländer till Stockholm med ett rejält batteri med frågor. Kommer två timmar att räcka? Skulle jag bokat ett senare tåg tillbaka?

■ Vi är klara på en dryg timme. Jan-Åke Björklund tvekar aldrig, ibland börjar han svara innan frågan är färdigställd. Raka besked, inget inlindande.

■ Du har utrett mycket genom åren, då får man inte vara rädd att komma med obekväma förslag?

– Jag vill inte vara hemlig utan ventilerar förslag och få mothugg. Inte intrigera eller springa runt och förankra. Jag drivs lite av att

jag tycker man ska säga saker som de är. Man ska kalla en spade för en spade. Det är ofta väldigt bra, man får motargument och ett bra slutresultat. Men inget är färdigt förrän slutprodukten är klar, det är viktigt att komma ihåg. Jag har heller ingen karriär att vara rädd om, har ju fyllt 80 och behöver inte fundera över vad jag ska få för jobb sen. Det underlättar, kan vi säga.

■ MSB föreslog att huvudmannaskapet för räddningstjänsten skulle ses över. Ni konstaterade att det skulle skapa onödiga problem att bryta dagens strukturer. Men ser du på sikt att det blir större regioner?

– Med kraven på handlingsprogrammen,

Samverkan

”Jag tror inte på att rita gränser för räddningstjänsten, det är svårt att komma överens om var de ska dras.”

systemledningen, ledningscentralerna, kan det växa fram bakvägen. Det ska vara robustare samverkansorganisationer, det vill regering och riksdag ha. Men direktivet sa att vi inte skulle titta på huvudmannaskapet. Och jag tror inte på att rita gränser för räddningstjänsten, det är svårt att komma överens om var de ska dras.

■ Så det som växer till en systemledning kan så småningom bli en räddningstjänst?

– Så kan det bli, men det får de bestämma själva. De kanske kommer på att det är bättre att slå ihop.

■ Att kommunerna behöver ingå i

– Varje dag ett vattenfall med problem

en systemledning kommer att bli uppenbart när de ska ta fram handlingsprogrammen?

– Ja, utifrån lokala riskbilden ska kommunerna visa hur de klarar alla situationer, exempelvis en skogsbrand. Om de klarar det själva eller tillsammans med andra. Handlingsprogrammen, vars innehåll MSB ska föreskriva, blir mycket skarpare.

■ Vilken uppfattning har du fått om kommunal räddningstjänst?

– För det vanliga fungerar den i stort bra. Men när det blir stort och komplicerat är det sårbart för många små räddningstjänster. När det kommer till ledning och samverkan och allvarigare händelser, då är det för nervöst. Det är därför vi kommer med alla förslag som har bäring på det.

■ Problem med A-kassa för deltidbrandmän som förlorar sitt ordinarie jobb har diskuterats länge. Men du tycks nå fram med det till regeringen.

– Nu tror jag det går igenom. Det är fler saker som varit uppe länge. Det här med enhetlig utmärkning och klädsel har man pratat om, men inte riktigt vågat ta tag i.

■ Där föreslår ni likriktning genom föreskrifter. Har ni mött motstånd där?

– Inte alls. De tycker det är på tiden. Och motiven är klara. Både vid tillförande av externa resurser och vid samverkan med andra aktörer finns mycket att vinna på att man vet vad som kan förväntas av kommunal räddningstjänst.

■ I utredningen framförs att kommunen som helhet måste ta ansvar för personalförsörjningen av deltidbrandmän. Ni uppfattar att räddningstjänsten i dag är just räddningstjänstens angelägenhet och inte hela kommunens?

– Så är det på många håll. Vi har gett ett antal goda exempel, som i Jämtland där kommunfullmäktigeförsamlingarna beslutat att anställda i kommunen har rätt att vara deltidbrandman. Det här kan vi inte lagstifta om, men de goda exemplen måste efterföljas och det är hela kommunens ansvar. Dessutom får MSB nationellt uppdrag att verka för rekrytering, ungefär som försvaret och polisen.

■ MSBs utbildning är underfinansierad. Ni

Jan-Åke Björklund konstaterade att MSB under skogsbränderna agerade kraftfullt i utredningens anda, tog sig en makt och roll det är tveksamt om man har, men att det var jättebra. Här är det genomgång av kommande dags uppgifter med bland annat MSB-personal och piloter från Frankrike och Italien i samtal vid flygbasen i Örebro.

FOTO: PAVEL KOUBEK/@EUROPEAN UNION 2018

Ansvaret för utbildning diskuterades i utredningen, men Jan-Åke Björklund konstaterade att när rekryteringen är det stora problemet skulle en förändring skapa ännu större kaos.

FOTO: THOMAS HENRIKSON

föreslår en särskild anslagspost för utbildningen. Kan det innebära att regeringen årligen i budget beslutar hur många som ska utbildas?

– Huvudsaken är att man vet att det uthålligt ska vara mer pengar. Det budgettekniska kommer man att lösa. Vi diskuterade också om MSB ska ha utbildningar eller ej, och det kom vi fram till att man ska. Ett skäl är att om vi skulle lägga om utbildningen nu, när rekryteringen är stora problemet, då blir det ännu värre kaos.

■ Tycker du MSB anammade tankegångarna i din utredning under skogsbränderna i somras?

– Man har föregripit en del, och det är jättebra. Tagit sig en makt och roll som det är tveksamt om man egentligen har i dag. Jag tycker MSB agerade väldigt kraftfullt i utredningens anda.

■ Vilket intryck har du i övrigt av MSB?

– När det gäller räddningstjänst har man legat lite för lågt. Man har i och för sig med rätta haft respekt för kommunalt självstyre, inte haft befogenheter att agera kraftfullt gentemot räddningstjänsten. Myndigheten behö-

Likriktning

”Det här med enhetlig utmärkning och klädsel har man pratat om, men inte riktigt vågat ta tag i.”

Om Björklund

– Han är otroligt lättsam och skarp. Har snabbt lyckats fånga problembilden och komma med konstruktiva förslag. Vi har fått en mycket bra kontakt.

Jan Wisén, biträdande avdelningschef, MSB

– Han har en gedigen kompetens och erfarenhet. Har lämnat ett bra betänkande om en effektivare kommunal räddningstjänst. Det är naturligt att han leder den nya utredningen som utvärderar räddningsinsatserna under sommarens skogsbränder. Morgan Johansson, justitie- och inrikesminister

ver bygga en starkare kompetens inom räddningstjänst. Det finns säkert redan en massa kunniga människor, men ge dem makt och befogenheter.

■ Du utredde en alarmeringstjänst i egen regi i Västra Götaland. Vad kom du fram till där?

– Det är 1,5 år sedan. Professionen, läkarna i Västra Götaland, ville ha larmcentral i egen regi. Men politiken var tveksam. Man hade utrett i flera år utan att komma till skott. Lösningen blev att regionen har kvar avtalet med SOS, men sjuksköterskor flyttade in på larmcentralen i Gårda för medlyssning och prioritering. Då fick vi det bästa av två världar. Jag har fått rätt många såna uppdrag genom åren. När folk inte är överens får jag gå in och försöka hitta en lösning.

■ Du har fyllt 80, vad är det som driver dig att jobba?

– Det är intressant att vara med i viktiga sammanhang och träffa människor. Har man kroppsarbete kan man inte vara stark hela livet. Men alla som har sån här typ av arbete blir bättre och bättre så länge de är friska och har lust. En del har tyckt att jag varit militant och drivande, men det är för att uppdraget varit det. Jag är alltid uppdragsgivaren trogen. Det är inte fråga om makt, karriär eller prestige. Möjligen var det så när man var ung.

■ Du har haft en mängd jobb och uppgifter. Var har du lärt dig mest?

– Det är nog summan av jobb som ger mest lärdom. Det i särklass största och svåraste var i Västra Götaland när jag ledde arbetet med att smälta samman fyra landsting, fyra kulturer och traditioner, till en organisation med 50 000 anställda. Varje dag var ett vattenfall med problem. Då gällde det att sortera och hitta rätt. Sett till antalet anställda är det den största fusion som någonsin gjorts.

PER LARSSON

LINDSTRÖM

TJUGOFYRAX

Lösnings sidan 26

SOLITÄRT KLAVER- SPEL	SVÄR- BEGRIP- LIGT	↓	LÄGGER LÖK- GRODAN	SLEM- MIGA ABBORR- TYPEN	OM- SLUTA	↓	GULD	"DUND- RANDE" ÄNGE- SAMHÄLLE	SPETS PÅ SPETS KATTEN	↓	MOT UNDER- LAGET	KAN SKRÄCK- FILM VARA	↓											
MAT FÖR KADER	↓													STYRDE I RYSS- LAND FÖRR										
FRUKT																								
→					TOPP- RIDIT																			
					RITERNA																			
UPP- MANA							DESS TID SÄGS EJ VARA FÖRBI																	
DU FÖRR			HÖRS PÅ AUKTION						ÄR STÖLD- BEGÄR- LIGT		ROS		↓											
BEHAG- LIG			ÖGRUPP		→						POST- LADA													
→					HAR BLÄCK- FISK TOPP				→					STÄLLS IN FÖRE TRÄFF	KUNNIG MYR- PIGG- SVIN	↓	PLANTE- RA	TEGEL PLAGG	↓	HAR SIN EGEN KVIST				
GÖRA SENSA- TION						↓	FORT- SÄTT- NING FÖLJER		SNAR- SKOGEN DEN TÅL VATTEN					SYNOP- SEN										
									↓	PRO- CESS DÄR DET STELNAR	SVAL- KANDE DRYCK	HAR LOOK- KÄNSLA RITA	↓											
→																								
ELEKTIO- NEN AV BANKAV- DELNING		NEURO- LOGISK SJK- DOM	TENN SÄTTET ATT TALA			ÄR VISS BLÅ NÖT PÅ TECA-BIL								BOHUS- KULLA			KÄLT ÄR FA- DER, SON & HELIG ANDE							
					▶			▶		▶								▶			↓			
↑	ÄTTE- LÄGGET		→				HAR SARA DANIUS OFTA							HJUL- DELAR BE- LEVAD						HAR SJÖ- FARTS- HISTORIA				
								OXUDDE 1046	FÖR- SÖK								STICKER UT							
								SÖNDER	↓				FÅLT VID TREBE- VIC										↓	FINGER- VISNING
								GÅR VI MOT SKOGEN HALAST	→															
								HITTILLS VAKSAM BLICK	→				↓	SAL- PETER- SALT										LITAD PÅ
															BÖR- JAN PÅ SKOTT	→								

Vid dödsbränder i bostäder dominerar två typhändelser som är kopplade till rökning. – När kläder börjar brinna är det oftast en kvinna, det inträffar dagtid och är sällan alkohol med i bilden. Andra stora gruppen är medelålders och äldre män. Alkohol är nästan alltid med i bilden; det är soffa eller säng som antänds och det sker ofta på nätter, säger forskaren Anders Jonsson.

Äldre dör i bränder

■ Riskfaktorer låg inkomst, ensam och förtidspension

De som dör i bränder är äldre, ensamstående och socialt utsatta. Nästan hälften av dödsbränderna orsakas av rökning och 70 procent av de omkomna männen i åldern 20-59 år var alkoholpåverkade.

■ Det framkommer av den forskningssatsning om bostadsbränder som MSB utlyste 2013 och som nu avslutats. Utlysningen resulterade i tre projekt som fick sammanlagt 23 miljoner kronor. Den sociala dimensionen är ett genomgående drag i de tre projekten.

– När vi pratar sociala dimensioner menar vi i vid mening, det handlar inte bara om socioekonomi utan utbildningsbakgrund, hälsostatus, funktionsnedsättningar och etnicitet, säger Ragnar Andersson, seniorprofessor i riskhantering vid Karlstads universitet och ledare för ett av projekten.

– Vi visste mycket sen tidigare, men den sociala dimensio-

nen hade vi sämre koll på. Projekten bekräftade vissa magkänslor vi haft. En del myter har avlivats och vi har fått betydligt mer kunskap om vem det brinner hos, varför det brinner, vilka som omkommer och vad vi kan göra, säger Anders Lundberg, MSB.

Upprinnelsen var branden i Rinkeby i juli 2009 då sju personer omkom. Som forskningsprojektet visat var det på alla sätt en ovanlig brand. De omkomna var barn och invandrare, två grupper som visat sig vara underrepresenterade i dödsbränder. Däremot är födda i Norden utanför Sverige kraftigt överrepresenterade och nästan alla omkomna är födda i Finland.

När det gäller utbildning räcker det inte med gymnasiet, däremot är det få högskoleutbildade som omkommer i bostadsbränder. Till skillnad mot vad som antagits brinner det oftare hos högutbildade men de klarar i regel av att släcka

Kan släcka själva
”Skyddsfaktorer mot att omkomma i en bostadsbrand är att man har en partner, är född utanför Europa, har arbete, bor i en tätort och är högskoleutbildad.”

Anders Jonsson, MSB

själva. Det är heller inte farligare att bo i lägenhet än villa.

– Skyddsfaktorer mot att omkomma i en bostadsbrand är att man har en partner, är född utanför Europa, har arbete, bor i en tätort och är högskoleutbildad. Riskfaktorer är socialbidrag eller låg inkomst och förtidspension, summerar forskaren Anders Jonsson, Karlstads universitet.

Slutsatser som dras av forskningsprojektet är att det krävs områdesspecifika insatser för

att minska dödsbränderna. Skälet är ökade samhällsklyftor.

– Våra storstäder har blivit allt mer fragmenterade, det löper som en röd tråd genom hela vårt forskningsprojekt. Inkomstklyftorna ökar och tittar vi på den förväntade livslängden skiljer det så mycket som 18 år mellan en högutbildad i Danderyd och en med lägre utbildning i Vårby, säger forskaren Mona Tykesson, Lunds universitet.

Fragmenteringen måste leda till ett områdesbaserat brandskyddsarbete.

– Eftersom det skiljer sig så mycket åt mellan olika områden går det inte att bedriva brandskyddsarbete uniformt längre. Man får gå från massvaccination till kirurgisk precision. Det är ett av de viktigaste resultaten i vårt forskningsprojekt, säger Mona Tykesson.

Sagt & hört på Brand i boendemiljö

■ I ett av delprojekten hade Marcus Runefors gjort en kostnad-nytta-analys av olika brandskyddssystem, passiva och aktiva. Han kom då fram till att spisvakt, som i dag kostar 2 000-3 000 kronor att installera, inte betalar sig, den ger tillbaka 26 öre per investerad krona. Tillförlitligheten är 75 procent och spisvakter beräknas rädda ett liv per år om de installeras i en miljon lägenheter.

Kalkylen gjorde Hans-Eric Zetterström på Länsförsäkringar fundersam.

– Jag kan ur mitt minne komma på två spisrelaterade bränder som fått gigantiska egendomsskadekonsekvenser. En brand i Umeå och en i Luleå. Flerbostadshus och totalskador som inte skulle ha inträffat med en spisvakt som jag ser det.

■ – En jätteintressant dag med många aha-upplevelser. Samtidigt visar forskningsresultaten det vi haft ganska god känsla för ganska länge. Bra att få det bekräftat men jag tror att nu är det dags att sätta igång och inte fundera så mycket mer. Vi har tillräckligt med kunskap och verktyg som vi tagit fram de senaste åren, nu handlar det om att använda verktygen.

Maya Stål Söndergaard

MAYA STÅL SÖNDERGAARD
Brandskyddslaget

■ – Vi har finansierat den här forskningen och får ta ansvar för att vi får nytta av den. Allt vi gör i form av normgivning, vägledningar osv borde påverkas av forskningsresultaten. Den här forskningen är faktiskt lönsam om vi räddar ett liv.

PER KARLSSON, MSB,
med hänvisning till att ett statistiskt liv enligt Trafikverket hittills värderats till 24 miljoner kronor.

■ – En massa intressanta resultat, men det är bara början på en ny resa. Nu kommer utmaningen att omvandla det till strategier, handlingskraft, utbildning osv. Brandskyddsföreningen tänker ta det här ihop med andra till en innovationsresa. Nu har vi forskningresultaten, var god hitta på fantasiska idéer.

THOMAS GELL
Brandforsk

Räddade 51 liv

Under 2017 räddade räddningstjänsten 51 människor från att dö i bostadsbränder. Det är slutsatsen av ett delprojekt som Marcus Runefors, Lunds Tekniska Högskola, genomfört.

■ Själv hade han föreställningen att det närmast är en myt att räddningstjänsten räddar liv.

– Jag tror att en av bovarna är filmen om branden som börjar i en soffa och slutar med att rummet är övertänt efter tre minuter. Går det så här snabbt är det helt hopplöst, räddningstjänsten är aldrig på plats inom tre minuter.

I verkligheten går det inte alltid till på det sättet.

– En förklaring till att liv räddas är glödande brand och vi vet från forskningen att det tar från en halvtimme till två timmar för en glödande brand att övergå till flammande brand. Det ger utrymme att upptäcka branden. En annan faktor är en stängd dörr, det kan brinna ganska länge i en lägenhet om du stänger dörren.

Marcus Runefors definiera-

– Jag trodde inte på det här när jag gjorde undersökningen utan blev överbevisad av data, säger Marcus Runefors, som närmast trodde det var en myt att räddningstjänsten räddar liv.

de en räddning som att personen hade omkommit eller skadats allvarligt om räddningstjänsten varit 30 minuter senare på plats. Han genomförde intervjuer efter 100 insatser under 2017. Han tittade på hur räddningsinsatsen genomfördes, hur mycket rökdykning som krävdes och vad hjälpbehovet hade kunnat mötas med.

– Jag kom fram till 51 räddade liv under 2017 och att döds-

bränderna ökat med 50 procent om inte räddningstjänsten varit på plats. Många var illa där när räddningen kom. Det finns alltid en liten gråzon eftersom det bygger på en bedömning jag och befäl på plats gjorde tillsammans. Jag trodde inte på det här när jag gjorde undersökningen men blev överbevisad av data, säger Marcus Runefors.

Hembesöken har effekt där det brinner mycket

Hembesök bör koncentreras till områden där det brinner mycket. I områden som har få bränder gör de ingen större nytta.

■ Ett av forskningsprojekten undersökte vilken effekt hembesök har som brandförebyggande arbete. Utgångspunkten var Räddningstjänsten Syds arbete med hembesök som inledes 2010. Projektets slutsats är att i områden där det brinner mycket har det skett en tydlig minskning av antalet bränder efter hembesök. Efter hembesöken minskade antalet bränder i 63 procent av dessa områden.

I områden där det brinner sällan åstadkom hembesöken en minskning av antalet bränder i bara 10 procent av områdena. I vissa områden skedde trots hembesöken en ökning av an-

talet bränder. Hur det kommer sig vet man inte.

– Det handlar om så små tal att man inte statistiskt signifikant kan säga att det ökar eller minskar. Det är helt enkelt väldigt få bostadsbränder i dessa områden som föranleder räddningstjänstinsats. Slutsatsen blir att i dessa områden kan man inte se någon effekt av generella hembesök, säger projektledaren Per-Olof Hallin, professor i kulturgeografi vid Malmö universitet.

Minskningen är större i områden där det brinner mycket, samtidigt gjordes fler hembesök där. Projektet har tittat på hur många hembesök det krävs för att bostadsbränderna ska minska.

Per-Olof Hallin

– Det krävs ganska stora insatser i områden det brinner lite. Där krävs 500 hembesök för att förhindra en brand. I områden där det brinner medel krävs 125 hembesök och 110 i områden där det brinner mycket. Slutsatsen blir att i områden där det brinner ofta är det lämpligt med generella hembesök, att man försöker nå så många som möjligt.

– När vi emellertid analyserar vad det är för typ av bränder som minskar är det främst de anlagda bränderna, det vill säga sådana som sker i trapphus och källarutrymmen. Det indikerar att det inte bara är mötet med boende som påverkar utan själva närvaron i området. Att man inspekterar trapphus, källare och så vidare kan leda till att det påpekas för fastighetsägaren att det finns brandfarliga miljöer, säger Per-Olof Hallin.

”Krävs nytt tänkesätt”

Färre skadade och döda i bostadsbränder kräver ett nytt tänkesätt.

■ – Då måste man tänka medicinskt personskadeförlopp i stället för fysikaliskt brandförlopp. Man ska tänka sociala omständigheter i stället för tekniska omständigheter och man ska tänka system i stället för individ, säger Ragnar Andersson, seniorprofessor i riskhantering vid Karlstads universitet.

Brandprocessen har ganska liten relevans när det gäller den process som gör att människor skadas.

– Det är en destruktionsprocess av byggnaden, men ska man förstå varför människor skadas i bränder är det den medicinska skadeprocessen man måste förstå. Det är förgiftningen som är den viktiga mekanismen och min misstanke är att det går ganska fort. I varje fall fram till medvetlöshet och sen har man ingen chans. Och om man inte fokuserar på det, förstår hur det går till och hur snabbt det går, kommer man att famla i mörker i det fortsatta arbetet.

Förgiftningen är som han beskriver det en lömsk process, koloxid luktar inte.

– Det första som händer är att man blir förvirrad, omtöcknad och klarar inte tänka klart. Om man tänker sig de vanligaste scenarierna, att det brinner i sängen eller soffan där man ligger, då har man gasutvecklingen alldeles intill andningszonen. Är man dessutom rökare har man en koloxidförgiftning redan från början, då ska inte så mycket till. Jag har sökt i litteraturen och det finns väldigt li-

te forskning om det specifika förloppet.

Hittills har fokus legat på att fastställa brandorsak. Personskadans orsaker och förlopp blir inte utredda.

– Det är två olika saker och därför finns det inget lärande varför människor dör och skadas, utan man konstaterar bara att det brann och någon dog.

Det som framkommit så tydligt i de tre forskningsprojekten är den sociala dimensionen och med den ansvarsfrågan.

– Dödsbränder är inte ett tekniskt problem längre utan ett socialt problem. Människor som har någorlunda goda förmågor klarar ett brandtillbud. Sängliggande, rullstolsbundna eller dementa saknar dessa förmågor. Då är det sociala förhållanden i stället för tekniska som man måste skjuta i förgrunden.

Han anser att brandteknik bör kompletteras med sociala och medicinska kompetenser, både för att förstå skadeförloppen och människors begränsningar i förmågor.

– Man kan inte lämna ansvaret till den enskilde om det är uppenbart att den enskilde saknar förmåga att bära det ansvaret. Då måste man tänka som i trafiken att nån har ett överordnat ansvar. Socialtjänst och hemsjukvård är med och bedömer vilka som ska bo hemma och de tar på sig ett stort ansvar. Jag menar att man måste se över hela kvarboende-tanken. Gamla utsatts också för andra risker som fallolyckor. Det är nåt för politikerna att bita i, säger Ragnar Andersson.

Överordnat ansvar

”Man kan inte lämna ansvaret till den enskilde om det är uppenbart att den enskilde saknar förmåga att bära det ansvaret.”

Ragnar Andersson, professor

TEXT OCH FOTO: GUNNO IVANSSON

Signal till regeringen

■ Beslut om nya Rakel behövs här och nu, anser Eliasson

Dan Eliasson var tydlig i sitt budskap till regeringen under Rakeldagen.

– Många har förväntningar på utvecklingen av nästa generations Rakel. Det kräver politiska beslut, och de besluten måste i princip fattas här och nu, sade han.

■ MSBs generaldirektör lyfte några olika perspektiv på behovet av säker och robust kommunikation, bland annat klimatförändringar som ofta ger extremväder och gör oss sårbara.

– Det här måste vi möta. Vi måste bygga robustare, ha redundans. Ett av de första uppdragen för en ny regering är att prata om finansiering, en del rättsliga frågeställningar och inriktningar så att vi kan komma in i en ny finansiell, rättslig och infrastrukturell miljö när vi utvecklar nya generationens Rakel. För det ska vi göra, sade Dan Eliasson.

Det faktum att 800 personer kom till Rakeldagen ansåg Eliasson var ett besked om att det finns stora behov.

– Det skickar en otroligt vik-

tig signal till regeringen och regeringskansliet. Hur många är här från regeringskansliet? Finns det några händer? Det var dåligt.

I avvaktan på beslut kommer MSB fortsätta att förvalta och utveckla inom existerande strukturer, försäkrade Eliasson.

– Vi ska försöka se till att vi har öron stora som lövbiffar för att lyssna av vad ni användare vill ha och försöka omätta det till verksamhet och tjänster som ni kan dra nytta av i ert arbete.

Han poängterade också vikten av att alla tillsammans vårdar systemet, att kraften i det gemensamma systemet är otroligt viktig och aldrig ska släppas.

Förutom utvecklingen, med bland annat möjlighet att skicka bilder och filmer via Rakel, ansåg Minna Nyman, verksamhetschef för Rakel på MSB, att metodiken är en mycket viktig fråga.

– Tekniken i Rakel är ganska enkel. Där vi kan visa vår förmåga är hur vi använder den

och hur vi samverkar. Det lär vi oss genom övningar, men också genom händelser. Då provas vi i vår förmåga.

Under skogsbränderna tickade Rakel på bra, framhöll Minna Nyman. Men hon är också medveten om att en del upplevde att de inte kunde använda kommunikationssystemet som de behövde.

– Det har med täckning att göra. När vi byggde Rakel var uppgiften att bygga där människor lever och rör sig. Vi täcker 99 procent av befolkningen och 95 procent av geografiska ytan. Sommarens bränder pågick i huvudsak i områden där vi inte har samma täckning som i större delen av landet.

Beinner man sig i ett område där täckningen av olika skäl inte är optimal, om inte handburen kommunikation fungerar lika bra som i andra områden, då handlar det om att ha kännedom om alternativ.

– Hur man ändå kan skapa kommunikationsmöjlighet, den kunskapen är viktig att ha. Superviktig i skarpalågen. Det

kunde vi se under terrordådet på Drottninggatan i Stockholm, vi såg det även i sommar. Vi måste använda Rakel på rätt sätt, men också använda metodiken om förutsättningarna är kärva. Det är a och o.

Därför är det viktigt för MSB att jobba med metodutveckling. Det kan vara genom nationella riktlinjer om talgrupper och utbildning.

– Vi kommer bland annat titta på hur vi kan stärka sambandsledarna i deras arbete, för de har en alldeles avgörande roll vid händelser.

Minna Nyman uppmanade de som jobbat i områden där permanent täckning behövs, att prata med respektive länsstyrelser

– Jag skulle bli glad om ni som är räddningsledare gören inventering av kritiska platser i ert län och informerar länsstyrelsen. Länsstyrelserna har ansvar att anmäla täckningsbehov till MSB. Vi prioriterar bland anmälda behov och bygger förstärkning.

PER LARSSON

Datatjänster till sommaren?

Målet är att Rakel till sommaren ska kunna erbjuda mobila datatjänster.

Det föreslås ske genom att ansluta till Trafikverkets kommunikationslösning.

■ Trafikverket har omfattande digitala kommunikationsbehov för trafik på vägar, järnvägar och till sjöss.

I dag finns cirka 10 000 uppkopplade enheter, mobila eller med fast nät, och en kraftig ökning väntas de närmast tio åren. Det handlar om allt från fartkameror till funktioner för att transportsystemen ska fungera.

– Vi bygger en plattform för att hantera tillväxten av mobilt uppkopplad utrustning. Det ska vara lätt för användarna men också robust och säkert. Teknik i framkant kan hjälpa och förbättra samverkan mellan samhällsviktiga aktörer, säger Stig Ekestorm, Trafikverket.

Plattformen byggs i grunden för myndighetens egna behov för att ha långsiktighet i samhällsbyggandet, men lösningen kan expandera för fler användare och kompletteras med nya funktioner. Det är där kommer Rakel in.

I somras undertecknade Trafikverket och MSB en avsiktsförklaring där Trafikverket bland annat åtar sig att verka för en säker och robust kommunikationslösning till aktörerna inom allmän ordning, säkerhet, hälsa och försvar.

– Vi ska fastställa om Trafikverkets lösning kan användas. Användarna har åtta krav som det inte ruckas på. Ett är att det ska vara statligt kontrollerat, och det uppfyller vi, säger Evert Enblom, MSB.

Det finns inget beslut om när nuvarande Rakel ska ersättas. Som det ser ut i dag kommer Rakel fortsätta förvaltas och utvecklas parallellt med en ny kommunikationslösning.

– Om vi inte gör något nu kanske vi snart har 200 olika system. Det är samma problem som med det analoga nätet före Rakel, fast nu på mobila bredbandsidan, säger Enblom.

Trafikverkets lösning kallas MVNO, Mobile Virtual Network Operator. Tekniken innebär att man skapar en mobiloperatör utan ett eget radio-nät och gör det möjligt att överföra data via kommersiella nät. Avtal är tecknade med två mobiloperatörer.

Nya mobila basstationer förstärker nätet

Nya mobila basstationer för akuta behov av nätförstärkning i Rakel är på gång.

Tre stationer håller på att tas fram, en prototyp av modellen Mobas visades på Rakeldagen.

■ – Två av basstationerna placeras på släpkärra som kan transporteras med B-körkort. En tredje mobil basstation är avsedd att lättare kunna transporteras till obanad terräng med exempelvis helikopter, säger Anita Gahlin, projektledare för Mobas på MSB.

MSB har sedan tidigare en mobil basstation. Men den finns i container, väger sex ton och är byggd för att användas vid planerade händelser.

– Efter beslut av MSB tar det upp till två veckor att etablera den.

De nya mobila basstationerna, som kostar cirka 1,5-2 miljoner kronor vardera, är tänkta att kunna vara i drift en timme efter att de kommit på plats.

Resursen är avsedd att för-

stärka täckningen. Vid goda förhållanden beräknas den nya basstationen ha en täckningsradie på upp till 2,5 kilometer. Jämfört med den befintliga mobila basstationen har Mobas lägre kapacitet för hur många talgrupper som kan använda den samtidigt.

Användning av Mobas kan exempelvis vara vid skogsbränder eller fjällräddning, när en basstation slagits ut eller i områden där täckningen är bristande eller saknas helt.

Målet är att de tre första stationerna av Mobas ska finnas tillgängliga i januari. MSB har begärt pengar från regeringen för att skaffa fler. I den första utredningen efter skogsbränderna föreslog MSB att ytterligare tio mobila basstationer bör skaffas.

– Syftet är att ha dem placerade ute i landet för att snabbt kunna vara i drift. Det blir en väldigt förbättrad förmåga, säger Minna Nyman, verksamhetschef för Rakel på MSB.

Den nya mobila basstationen dras på släpkärra, på taket parabol och en antenn som kan göras 15 meter hög, visade Anita Gahlin, MSB.

Det finns lösningar när Rakel svajar, men alla känner inte till dem, konstaterades under en paneldebatt på Rakeldagen i Kista. Samtalsledaren Catarina Rolfsdotter-Jansson här tillsammans med Henrik Larsson, MSB, Peter Forslund, Försvarmakten, Jakob Wernerman, MSB, Martin Åkesson, länsstyrelsen Halland och Johan Szymanski, räddningstjänsten Mora.

FOTO: PER LARSSON

Behövs utbildning i att använda funktioner

Rakel i sig fungerade bra under skogsbränderna, men kommunikationen kan bli bättre om fler funktioner i systemet används.

Det framhölls i en paneldebatt under Rakeldagen.

■ Martin Åkesson, sambandsansvarig vid länsstyrelsen i Halland, efterlyser bättre kunskaper i att använda funktioner som gateway och direktläge (DMO, direct mode operation).

– I Ljusdal lade vi onödiga resurser på att leta efter folk som staben trodde var försvunna i området, men som i själva verket befann sig i radioskugga för både Rakel och mobiltelefon. Vi började utbilda i gateway och andra funktioner, vilket gav effekt. Det blev bättre koll på var personal befann sig, säger Åkesson.

Gateway är en fordonsmonterad Rakelterminal som inte har direktkontakt med nätet, men fungerar som en länk mellan Rakelsystemet och Rakelmobiler. Direktläge kan användas när det saknas täckning. Rakelmobilerna kommunicerar utan att använda en basstation i Rakelnätet.

Martin Åkesson ser ett utbildningsbehov, och samtidigt att en del kanske inte känner behov eftersom de är vana att Rakel fungerar.

Kontroll

”Vi började utbilda i gateway och andra funktioner, vilket gav effekt. Det blev bättre koll på var personal befann sig.”

Martin Åkesson, länsstyrelsen Halland

– Räddningstjänster från Stockholm använde gateway automatiskt, för det gör de i vardagen i storstan där man har dålig täckning inomhus. Räddningstjänst från landsbygd har nog en längre väg att vandra. Det kanske i grund och botten är så att Rakel har så bra täckning att vi sällan behöver använda reservmetoderna, därför blir det inte övat. Men vi behöver göra det.

Däremot ser Martin Åkesson en stor utveckling i användandet av talgrupper jämfört med Västmanlandsbranden 2014.

– När det blir så komplex insats fungerar inte sammankoppling. Nationella talgrupper var i Ljusdal en förutsättning eftersom det deltog räddningstjänster från så många håll. När vi i förvaltningsgruppen för nationella riktlinjer beslutade att skaffa 40 nationella

blå talgrupper tyckte jag att vi tog i alldeles för mycket. I somras tog de slut. Så det är kanske rimligt att skaffa ännu fler.

Johan Szymanski, räddningsledare vid branden i Trängslet konstaterar att räddningstjänster av normalstorlek behöver hjälp att sköta sambandet när omfattning och organisation växer.

– Vi kanske har vår kompetens i en insats som sväller så man i värsta fall får hjälp från ett annat län. Men när det blir större, med stöd från andra län, då behöver vi hjälp.

MSB ökar nu resurserna genom att skaffa flera mobila basstationer, men det finns också behov av Rakelmobiler i beredskap.

– Det behövdes i Gävleborg men vi hade dem inte tillgängliga. Flera länsstyrelser hjälpte till att få dem på plats och det är något vi behöver ta med oss inför nästa sommar. Där kan vi ha ett bra initiativ till samverkan, att det kan tillgodoses med förprogrammerade Rakelmobiler som är utplacerade hos länsstyrelser och centrala myndigheter, säger Jakob Wernerman, operativ chef vid MSB under skogsbränderna.

Martin Åkesson skulle vilja få tillgång till fler Rakelmobiler för frivilligorganisationer och

att exempelvis FRO (Frivilliga radioorganisationen) ansvarar för övning och att fördela ut mobiler till andra organisationer.

– Frivilliga gjorde jätteinsatser i Gävleborg, men vi hade inget förberett samband för dem. Vi skulle få ut mer effekt av de frivilliga om vi hade bättre kommunikationslösning.

Försvarmaktens helikoptrar använder flygradio och saknar Rakel, men med samverkanspersonal på plats kunde man kommunicera med både räddningsledning och piloterna.

– Den närheten och medhörningen i arbetet att ha Rakel som ett sambandsmedel med räddningsledningen och samtidigt kunna prata med helikoptrarna och få dem att komma direkt dit de gör bäst insats är en oerhörd styrka, säger Peter Forslund, sambandsofficer och flygsamordnare vid Försvarmakten.

Men han såg också att det behövs utbildning och återutbildning för att använda Rakel rätt.

– Det handlar om att lära sig använda de funktioner som systemet medger, och samtidigt vara medveten om de begränsningar som finns. Det är då man når framgång i ledningen tror jag.

PER LARSSON

Lösningar för förstärkning av Rakel

■ I vissa situationer kan begränsningar uppstå i Rakelsystemets täckning och kapacitet.

För att underlätta kommunikationen finns då vissa funktioner. De kräver dock planering tillsammans med alla som man förväntas samarbeta med.

■ DMO (Direct Mode Operation)

DMO är avsett för lokal kommunikation till exempel inom skadeplats/insatsområde när det inte går att koppla upp mot Rakelnätet, och för samband enbart mellan enheter på platsen. Rakelmobilerna fungerar ungefär som avancerade walkie-talkies och måste finnas inom en viss räckvidd. Avståndet varierar beroende utrustning, topografi och bebyggelse.

■ RMO (Repeater Mode Operation)

När det inte går att koppla upp mot Rakelnätet, men behövs ett större täckningsområde än DMO erbjuder, kan man använda RMO-läge. Genom att placera en Rakelmobil, som sätts i RMO-läge, på en strategisk plats kan räckvidden öka med minst det dubbla. Rakelmobilen fungerar då som en repeater (tar emot och sänder signaler vidare).

■ GMO (Gateway Mode Operation)

I ett område med Rakeltäckning men där vissa vita fläckar saknar täckning (exempelvis en tunnel) kan en strategiskt placerad fordonsmonterad Rakelmobil som har kontakt med Rakelnätet sättas i GMO-läge. GMO-stationen har kontakt med Rakelnätet och med de lokala Rakelmobilerna utanför nätverket via DMO-talgrupper.

Notera – en fordonsmonterad Rakelmobil har cirka 10 watts uteffekt, en handburen Rakelmobil cirka 1 watt. Det gör stor skillnad i räckvidd. Är den handburna Rakelmobilen monterad på kroppen minskar signalnivån och täckningsområdet ytterligare.

Källa: MSB

Det krävdes stora resurser för att få bukt med branden i Åmål, men det var först efter fyra timmar som ledningsstöd begärdes.

Storbrand krävde stora resurser

■ Samverkan och ledningskapacitet viktigt

Större bränder sker sällan, men kan få stora konsekvenser.

En mindre kommun har normalt inte själv de resurser som krävs för att kunna hantera exempelvis en större industribrand.

■ Det krävs samverkan och hjälp från andra kommuner. Det är särskilt viktigt att samarbetet även inkluderar ledningskapacitet av olika slag, som tillgång till ledningsstöd, ledningsplats och stabsutrustning.

En decemberväll 2017 fick SOS-Alarm in samtal om brand i Åmål. I den första larminformationen noterades källarbrand i ett flerbostadshus.

Under framkörningen korrigerades uppgiften och det framgick att det syntes lågor

från taket på en industribyggnad. Vid bekräftad brand i Åmål larmas även en styrka från grannkommunen Säffle.

Nio minuter senare när första enhet kom till industribyggnaden, syntes kraftig brand ut från öppna portar i ett garage och vidare utmed fasaden upp mot taket. Utrymningslarmet från intilliggande gym ljöd högt och utrymning pågick.

Insatsen startades mot branden i garaget samtidigt som ytterligare förstärkningsresurser begärdes från Säffle och Svanskog jämte totallarm i Åmål.

Ett antal opåverkade gasflaskor plockades ur byggnaden och intilliggande lokaler sattes under övertryck i syfte att förhindra rökspridning dit.

Förstärkningsresurserna

kom drygt 20 minuter senare, då var branden i garaget nedslagen men hade spridit sig vidare upp i takkonstruktionen i byggnadens ena del.

Dimspik användes för att begränsa branden, men effekten var sparsam och det beslutades om ytterligare resurser. Bengtsfors, som har tillgång till skärsläckare, larmades.

Arbetet skedde sedan med dimspik respektive skärsläckare från två olika högfordon. Med hjälp av en hjullastare lyftes delar av takkonstruktionen för att komma åt branden. Då ökade brandens intensitet och insatsen övergick istället till att bli mer defensiv.

Efter drygt fyra timmar, klockan två på natten, tog räddningschefen över ansvaret för insatsen och begärde utökat ledningsstöd från Nor-

ra Älvsborgs räddningstjänstförbund. VMA gick ut kl. 02.37 på grund av den kraftiga rökvågningen.

En större mobilkran beställdes och med hjälp av en gripklo lyftes yttertaget bort för att komma åt branden. Branden släcktes successivt, men under mobilkranens arbete rycktes onödigt mycket bort på vissa delar av taket, vilket blottlade delar av underliggande kontorsutrymmen.

På förmiddagen morgonen efter övergick insatsen till eftersläckning.

35 brandmän lyckades begränsa branden till 3 000 av den 22 000 kvadratmeter stora byggnaden. Ett tiotal verksamheter skadades och skadekostnaden bedöms hamna på cirka 16-17 miljoner.

MATTIAS SJÖSTRÖM

Många viktiga erfarenheter i utredningen

Många viktiga erfarenheter noteras i den omfattande olycksutredning som Morgan Palmquist, Räddningstjänsten Karlstadsregionen, genomfört på uppdrag av Åmåls räddningstjänst.

■ Utredningen har fokuserat på fyra större områden: ledningsstruktur, teknik- och metodval, taktik och brandspridning.

Övergripande noterar utredaren att det handlingsprogram för skydd mot olyckor som finns, inte går i samklang med förmågan och resurstillgången för exempelvis ledningsresurser.

En mindre kommun har sällan de resurser som behövs för att klara av en större insats som en industribrand.

Vid denna brand nyttjades släckresurser från grannkommuner, begäran om ledningsstöd kom däremot väldigt sent i insatsen.

I utredningen noteras ett stort antal slutsatser och rekommendationer rörande ledning, teknik- och metodval samt brandspridning. Därutöver noteras även några arbetsmiljöproblem, bland annat att ett antal brandmän fått i sig brandrök.

Erfarenheterna landar i att en mindre kommun bör säkerställa tillgång till stabs- och ledningsstöd genom samverkansavtal med andra kommuner.

På lite längre sikt finns möjligheten att utöka lednings- och resursförmågan i ett större geografiskt område och på så sätt säkerställa en bredare strategisk och systemledande förmåga.

5

ERFARENHETER

1 Öppna portar och cellplastisolering i yttervägg bidrog till brandspridning.

2 Tillgång till utökat ledningskapacitet vid större händelser är viktigt. Det omfattar: ledningsstöd (ytterligare befäl), ledningsplats (mobil stabsenhet), bakre operativ stab, utmärkning av befäl, kommunikation av lägesbild och beslut, omfallsplanering.

3 För säkerheten – använd med fördel en säkerhetsman/säkerhetskoordinator vid större händelser.

4 Vid arbete på hög höjd ska säkerhetsutrustning användas/finnas

5 Vid arbete i rökig miljö ska erforderliga andningsskydd användas/finnas.

Svårsläckt när klortabletter började brinna i simhall

I februari fick Sörmlandskustens räddningstjänst ett automatiskt brandlarm från en bad- och gymanläggning i Gnesta.

Det visade sig att vara gasutveckling på grund av brand i en försluten låda med klortabletter.

När räddningstjänsten anlände till skadeplatsen 05.22 på morgonen syntes inga utvändiga tecken på brand. Eftersom det var problem med nyckelskåpet inväntade man fastighetsskötaren.

När styrkan gick in och närmade sig den larmande sektionen möttes de av en stickande, stark lukt och valde att gå ut igen då de misstänkte utsläpp av eller brand i farligt ämne. En ny angreppsväg valdes och rökdykarinsats inleddes 05.45.

När rökdykarna kom fram till den aktuella sektionen såg de att rummet, ett städförråd, var rökfyllt och att det rök kraftigt från en kartong. Det syntes inga öppna lågor men kartongen var kraftigt värmepåverkad när den bars ut.

Branden var svårsläckt och rökutvecklingen ökade när släckning med vatten påbörjades. Ytterligare två kartonger med klortabletter bars ut från rummet. Den ena var lätt bränd på utsidan medan den andra var opåverkad.

Insatsen avslutades 07.10 och ansvaret lämnades över till fastighetsägaren som senare kallade dit saneringsföretag med mera.

Klortabletterna togs om hand och förvarades utomhus i plastsäckar i väntan på att skickas till tillverkaren för analys.

Branden var begränsad till en obruten kartong med klortabletter, i den fanns tolv oöppnade burkar med tabletter. De används för rengöring och spolning av bland annat golv i omklädningsrummen.

Ingen trolig källa till antändning fanns i närheten, därför antogs att det skett en kemisk

reaktion i en eller flera av klortabletterna. Reaktionen skapade värme som ledde till antändning.

Tillverkaren tog hand om de utplockade tabletterna och genomförde tester och analys. Tillverkaren har producerat klortabletter i mer än 30 år och har aldrig haft en liknande händelse.

De konstaterade att det inte gick att analysera de defekta tabletterna på ett adekvat sätt men när man analyserade tabletter från samma sats hittades inget fel på dessa.

Tillverkarens slutsats är att en förorening i en tablett har orsakat en kemisk reaktion som sedan har påverkat tabletterna runt omkring och orsakat värmeutveckling och brand. Receptet till tablett var ganska nytt, cirka 3 år gammalt, och efter händelsen har tillverkaren återgått till det gamla receptet.

Fastighetsägaren har efter branden bytt ut detektorn i det aktuella utrymmet samt inventerat elektriska komponenter och ventilationsinstallationer och åtgärdat efter behov.

I utredningen konstateras att denna typ av händelse är mycket ovanlig men att man ändå kan dra lärdomar av insatsens genomförande.

Styrkan gjorde rätt som valde att plocka ut kartongen utomhus då man märkte att branden var svårsläckt. Både styrkeledaren och inre befäl försökte hitta information om produkten via RIB, Google och återförsäljaren av produkten.

Man borde dock från säkerhetsdatabladet och återförsäljaren fått en indikation på att kontakt med restvärdesledare kunde varit till nytta. Till exempel för att bedöma risk för kloridskador och få stöd med åtgärder för att förhindra det.

ANNA ANDERSSON CARLIN

Ytterligare två kartonger med klortabletter bars ut, den här var lätt bränd. Utredningen efter branden konstaterar att räddningstjänstens personal behöver mer utbildning i kemihändelser.

FOTO: SÖRMLANDSKUSTENS RÄDDNINGSTJÄNST

Branden ökade när man försökte släcka med vatten, kartongen med klortabletter bars ut i stället.

FOTO: SÖRMLANDSKUSTENS RÄDDNINGSTJÄNST

2

ÅTGÄRDER

Två åtgärdsförslag riktas i rapporten till räddningstjänsten:

Räddningstjänstens personal bör få mer utbildning i kemihändelser och de beslutsstöd som finns att tillgå, samt hur man kan använda sig av säkerhetsdatablad och dess information vid insats.

Ökad kunskap om restvärdesräddning, restvärdesledarens arbete och när kontakt med denne bör tas. Gäller alla befäl och all personal bör ges kunskapen i sin introduktionsutbildning.

Anna Andersson Carlin och Mattias Sjöström medverkar under Erfarenheter med sammanfattningar av olycksundersökningar inskickade till MSB, samt egna arbeten. De tar gärna emot synpunkter och tips.

Du kan även kontakta MSB på e-post: olycksutredning@msb.se
Undersökningarna på nätet: www.msb.se/olycksundersokningar/kommuner

Kontakt

Anna Andersson Carlin
anna.carlin@rsyd.se

Mattias Sjöström
mattias.sjostrom@halmstad.se

– Tror vi blir slagkraftigare

■ MSB organiseras efter sakområden

Räddningstjänst och olycksförebyggande.

Krisberedskap och civilt försvar.

Två nya avdelningar som är den stora nyheten när MSB organiseras mer efter sakområden.

■ – Jag tror vi blir slagkraftigare, säger generaldirektör Dan Eliasson.

När Dan Eliasson tillträdde som generaldirektör i våras var han inte inställd på att börja förändra.

– Men internt möttes jag av en stark önskan att skapa ny kraft, samtidigt var räddningstjänster runt om i landet inte helt nöjda. En organisation mer inriktad mot sakområden är ett sätt att möta det. I dag håller många på med samma fråga utifrån olika perspektiv, vi har kunnat vara bättre synkade.

■ Hur kommer det att märkas ute i landet?

– Grunden är att göra det de vi är till för tycker att vi ska gö-

ra. Räddningstjänstrådet kommer vara den centrala vägledaren för hur vi verksamhetsplanerar i räddningstjänstfrågor.

En tredje ny avdelning är cybersäkerhet och säker kommunikation, vilket i huvudsak innebär att Rakelverksamheten flyttas samman med verksamheten kring informationssäkerhet.

Operativa avdelningen och avdelningen för verksamhetsstöd förändras inte. Alla fem avdelningschefer kommer att finnas kvar. Beslut väntas i december och den nya organisationen är på plats tidigast 1 mars.

2009 ersattes Krisberedskapsmyndigheten, Räddningsverket och Styrelsen för psykologiskt försvar av MSB. Den nya myndigheten fick ett sammanhållet ansvar för arbetet med skydd mot olyckor, krisberedskap och civilt försvar.

– Det fanns tre myndigheter med tydliga uppdrag, man var

tvingade att radera för att bygga nytt och jag tycker det var helt rätt. Men det blev några otydliga gränsdragningar, som kan vara svåra att förstå både externt och internt.

■ Trycket på förändring kommer alltså underifrån?

– Ja. Jag fick höra i chefsgruppen att det fanns många saker att ta tag i. Många kände frustration över otydlighet, och att vi kunde bli mer effektiva. Det är organisationen själv som i stor utsträckning ritat fram vad den vill, jag känner

mig själv som en barnmorska som förlöser.

Det finns de som nu oroas över att det blir en Räddningsverks-avdelning och en KBM-avdelning och att intern samverkan försvåras.

– Modularer du om i organisationen, ändrar i gränssnitt; visst, då finns nya risker. Sakfrågor kan hamna i stuprör som inte jobbar med varandra. Alla sådana tendenser kommer vi titta noga efter och motverka. Det är vår uppgift i ledning-

en att skapa förutsättningar för horisontellt arbete.

■ Jämfört med polisens omorganisation är det här en finputsning för dig?

– Åtminstone väldigt begränsad justering. Hos Polisen ändrades allt, alla påverkades. Det var en gigantisk historia. Här ändras ansvarsförhållanden för chefer, verksamheter renodlas.

Du har också beslutat om ett mycket mindre stöd för dig som generaldirektör, ansvaret för sakfrågorna trycks ut på avdelningarna. På vilket plan ska du styra?

– Jag måste vara med och styra i de centrala frågorna. Men med en stark GD-stab finns alltid risk att avdelningarna inte tar fullt ansvar, utan att det sköts av GDs närmaste medarbetare. Jag minskar antalet personer runt mig och får fler i linjen. Tydlighet och enkelhet, då vet alla vem som har ansvaret.

PER LARSSON

Intresset för virtuell simulering växer

Intresset för virtuell simulering som utbildningsform ökar.

– I höst har ett antal virtuella scenarion införts i Räddningsledare A på Sandö, och flera kurser väntas följa efter, säger Cecilia Hammar Wijkmark på MSB Sandö.

■ Med hjälp av virtuell simulering kan ledning av insatser tränas på ett helt nytt sätt. Hela scenarion med konsekvenser av beslut, plötsliga händelser, individanpassning och möjlighet att nöta moment är några av fördelarna.

I november genomfördes en workshop på MSB Revinge för blåljusorganisationer, men även Försvarsmakten, forskare och utvecklingsföretag deltog.

– Huvudfokus låg på hur virtuell simulering används och kan användas inom utbildning och fortbildning för träning, bland annat i rollen som räddningsledare.

Försvarsmakten, Polisutbildningen i Umeå, Karolinska institutet och Brandkåren Attun-

För samverkansövning är virtuell simulering ett smidigt verktyg. Här förevisas på Rakeldagen hur blåljusmyndigheter kan öva tillsammans.

FOTO: CECILIA HAMMAR WIJCKMARK

der berättade hur de använder virtuell simulering. Gästföreläsare från flera länder berättade också om erfarenheter och möjligheter inom området.

Det visades i ett virtuellt scenario hur en samverkansövning kan genomföras, där polis, ambulans och räddningstjänst anländer till en större trafikolycka med många skadade.

Ett liknande scenario genomfördes tidigare i höst un-

der Rakeldagen i Kista.

–Många av Rakeldagens besökare kom fram och pratade möjligheter med virtuell simulering.

Cecilia Hammar Wijkmark, som jobbat i många år för att etablera utbildnings- och övningsformen, ser nu hur intresset ökar.

– Den senaste tiden har det ökat enormt. Jag hoppas

workshopen ger ringar på vatten och att MSB kommer utveckla utbildningen för att uppnå maximal nytta av virtuell simulering. Det kompletterar traditionella övningar på övningsfältet, genom att den som tränar måste upptäcka och läsa av händelsen och den omgivande miljön på ett mer aktivt sätt än på ett övningsfält.

PER LARSSON

FRÅGOR TILL...

...Erik Egardt, MSB

1 Du ska åka till Bangladesh för att se över brandskyddet, vad innebär det?

– Vi ska arbeta i flyktinglägren. I lägren bor 1-1,5 miljoner rohingyer som flytt från Burma. Vi är tre, en italienare en britt och jag som är sekonderade via EU till FN-organet IOM.

2 Vad innebär arbetet?

– Vi ska göra riskbedömningar och komma med förslag till både brandförebyggande och insatsförberedande åtgärder. Flyktingarna bor i enkla väderskydd, FN har försett dem med gasol för att omgivande skog ska sparas och inte eldas upp.

3 Vilka vänder ni er till?

– Främst de som är förstärkare för lägren. Vi kommer att ha workshopar för dem om hur man förebygger brand, hur man upptäcker och varnar, hur man släcker, hur man larmar räddningstjänsten på rätt sätt och hur man gör en effektiv räddningsinsats. Egentligen gå igenom hela brandsäkerheten.

Fotnot: IOM står för International organization for migration.

Torsby ger hemtjänsten ansvar vid evakuering

Risken för evakueringar ledde till att hemtjänsten i Torsby fått en tydligare roll i säkerhetsarbetet.

■ I våras var det risk för översvämningar i samband med vårfloden.

Polisen insåg att i ett akut läge skulle de inte hinna evakuerera alla människor i vidsträckt och glest befolkade Torsby kommun i norra Värmland.

Räddningstjänsten har inte heller tillräckligt med personal.

Men de som verkligen rör sig ute på skogsvägarna är hemtjänsten som besöker gamla och sjuka.

Därför tog kommunens krisledningsnämnd, räddningstjänst och socialtjänst fram en plan där hemtjänstpersonalen får större ansvar vid evakueringar.

– De har bra lokalkännedom och känner till både sina egna vårdtagare och de som bor i närheten, säger kommunstyrelsens ordförande Ann-Katrin Järåsen.

I evakueringsplanen ska hemtjänstpersonalen hjälpa till med evakuering, och också stå i kontakt med de frivilliggrupper som Röda Korset organiserar för att alla ska kunna mobi-

liseras när det behövs.

Än så länge har evakueringsplanen inte behövt användas, varken vid översvämningar eller vid sommarens hotande skogsbränder. Men planen finns kvar, redo att sättas i verket.

– Det handlar om att nyttja resurserna på bästa sätt.

I en del kommuner åker hemsjukvården på larm i väntan på ambulans, IVPA. Tanken

har väckts att det skulle kunna bli fallet också i Torsby.

– Det skulle i så fall vara vid icke livshotande tillstånd, sådant som räddningstjänsten hos oss inte åker på idag, säger Ann-Katrin Järåsen.

Utredningar pågår för att se om det skulle vara möjligt.

– Vi får se var vi landar.

ANNIKA N LINDQVIST

Räddningstjänsten visade upp sig med stegbil och brandmän när vuxenutbildningen i Uddevalla lyfte fram olika yrkesutbildningar för eleverna.

FOTO: ANNIKA N LINDQVIST

Brandman yrkesspår på SFI

SFI:s yrkesspår brandman och en uppföljande gymnasiekurs i akut omhändertagande gör att fler nyanlända i Uddevalla tidigt kan få lära sig mer om brandmannayrket.

■ – Vi planterar tanken att räddningstjänsten kan vara en bransch att gå vidare i, säger Bernt Eriksson, räddningschef på Räddningstjänstförbundet Mitt Bohuslän.

Svenska för invandrare, SFI, är ofta den nyanländes första kontakt både med det svenska språket och med det svenska samhället.

Samarbetet mellan Uddevallas vuxenutbildning, som organiserar bland annat SFI, och räddningstjänsten startade i våras. Då erbjöds SFI-eleverna att läsa ett språkspår – yrkesspår brandman.

Många var intresserade.

Femton elever valdes ut. De träffades vid tio tillfällen under våren, varav tre på brandstationen. Räddningstjänst-termer varvades med praktisk kunskap om bland annat släckning och hjärt- och lungräddning.

Lena Jannesson Hagman är rektor för SFI och tycker att språkspåret har fungerat utmärkt.

– Det ger en mycket högre motivation när eleverna får lära sig språket utifrån ett intresse och ett sammanhang.

Vuxenutbildningen i Uddevalla har tidigare skraddarsytt SFI för utbildade läkare från Syrien och har kunnat använda de erfarenheterna för att skapa räddningstjänstspåret.

I höst fortsätter samarbetet mellan räddningstjänsten och vuxenutbildningen. Tio studerande har börjat en kurs i akut omhändertagande. Kursen

omfattar 100 gymnasiepoäng och innehåller bland annat fem dagar med arbetsplatsförlagt lärande, praktik.

Samarbetet ska fortsätta, tycker alla inblandade.

Än går det förstås inte att säga hur många av de nyanlända som på sikt vill satsa på räddningstjänsten och utbilda sig till yrken i branschen, men en av eleverna från vårens yrkesspår gör nu praktik på brandstationen.

Räddningschefen Bernt Eriksson tycker att räddningstjänsten har allt att vinna på samarbetet.

– I bästa fall får vi en rekryteringsbas framöver, och vi får hursomhelst ambassadörer i utanförskapsområdena och höjer kunskapen om säkerhetsfrågor.

ANNIKA N LINDQVIST

Sjunger ut om säkerhet

Tänk på brandvarnare, flytväst och cykelhjälm! Brandmannen Kristina Gissler i Attunda sjunger fram budskapen och blev årets Knivstabo.

■ Enbart i fjol var det 1 300 barn i förskolan och upp till årskurs tre som kom till vagnhallen på Knivsta brandstation och såg den halvtimmeslånga pjäsen om säkerhet.

På scenen står en orkester bestående av ungdomar och lärare från Knivsta kulturskola och fem brandmän.

En av brandmännen är Kristina Gissler, initiativtagare och motor till föreställningarna.

Hon arbetar i Knivsta som ingår i Brandkåren Attunda. För det mesta går hon på vanligt schema, men månaderna efter skolstart lägger hon mycket tid på föreställningarna.

– Och tankarna finns ju i huvudet hela tiden när jag arbetar vilka scener som ska vara med och vilka som behöver förändras.

Kristina Gissler hade jobbat tolv år som musikalartist och därefter som personlig tränare och massör, när hon bestämde sig för att bli brandman och gick Skydd mot olyckor.

Artisterfarenheterna har hon god nytta av i det förebyggande arbetet.

”Här kommer jag med flytväst, tjolahopp tjolahej tjolahoppssan sa, här kommer jag med flytväst, ja här kommer faktiskt jag”

FOTO: ANNIKA N LINDQVIST

För tre år sedan satte hon upp den första föreställningen. Sedan dess har tusentals barn från Knivsta och grannkommunen Sollentuna fått lära sig säkerhet genom sång och musik.

Hon medverkar också regelbundet i TV4 Nyhetsmorgon och ger tips om brandsäkerhet till allmänheten.

Under försommaren utnämndes Kristina Gissler till årets Knivstabo 2018. I motiveringen står det bland annat: ”Med gnistrande engagemang skriver hon egna pjäser och sångtexter... Kristina Gissler är brandmannen som förnyat formerna för hur man lär barn att tänka på säkerhet – en livsviktig kunskap också för de små.”

ANNIKA N LINDQVIST

Annonsera i Tjugofyra7

➔ Ska ni rekrytera personal inom området samhällsskydd och beredskap? Då är Tjugofyra7 rätt tidning att annonsera i.

Nästa nummer: Nr 41 kommer ut 12 mars.

Annonbeställning: förhandsbokning senast 21 februari, färdigt manus senast 28 februari.

Kontakt: ring eller e-posta redaktionen (se sid 2), i första hand Per Larsson.

FAKTA OM ANNONSERING

Pris: 20 kronor per spaltmillimeter.

Priset multiplicerar du fram enligt följande: antal spalter x höjd i millimeter x 20 kronor.

Spaltbredder: 1 spalt 42 mm; 2 spalter 88 mm; 3 spalter 135 mm; 4 spalter 181 mm; 5 spalter 227 mm. Max höjd är 292 mm.

Södra Dalarnas Räddningstjänstförbund
ansvarar för räddningstjänsten inom Avesta,
Hedemora, Fagersta och Norbergs kommuner.

Vår nuvarande befattningshavare går i pension därför söker vi:

Stf Räddningschef

tillika chef skyddsavdelningen

För mer information se vår hemsida: www.sdrf.nu
Välkommen med din ansökan senast 16 Januari 2019.

RÄDDNINGSTJÄNSTEN VÄSTRA SKARABORG SÖKER

Brandman heltid
semestervikariat
till stationen i Lidköping

För mer information: www.lidkoping.se/ledigajobb

Bli en av oss! Räddningstjänsten Strängnäs söker personal

Vi kommer att utöka vår skiftorganisation sommaren 2019.
Det ger möjligheter att utveckla och stärka verksamheten.

Brandmän

Både tillsvidareanställningar och sommarvikariat 2019

Sista ansökningsdag: 2019-01-20

Mer information om tjänsterna finns på:

www.strangnas.se/arbete-och-foretagande/arbete-och-karriar/lediga-jobb

Dynamisk idyll
STRÄNGNÄS KOMMUN

Dags för förebyggandekonferens

■ 27-28 mars är det åter dags för Förebyggandekonferensen i Karlstad.

– Konferensen kommer bland annat ta upp risker med byggrelaterade innovationer, samt ge exempel på hur en kommun genom förvaltningsöverskridande samverkan kan säkerställa en byggnads brandskydd, säger Andreas Forsberg, MSB.

Det kommer också att redovisas hur tillsynen enligt LSO (lagen om skydd mot olyckor)

har utvecklats och hur man får en tydlig och effektiv tillsyn som samtidigt är rättssäker. Räddningstjänstutredningen kommer att belysas ur ett förebyggandeperspektiv och det kommer ges exempel på hur ny teknik påverkar brandskyddet.

MSB har inhämtat synpunkter på konferensens innehåll från målgrupperna. Främsta målgrupp är personal som arbetar med förebyggande brandskydd inom kommunal räddningstjänst, men konfe-

rensen kan även vara intressant för personer inom andra kommunala förvaltningar, länsstyrelser, brandkonsulter med mera.

Konferensen arrangeras av MSB, Brandskyddsföreningen och Föreningen Sveriges brandbefäl.

Fullständigt program och möjlighet att anmäla sig kommer att finnas tillgängligt vid årsskiftet på www.msb.se.

1,2 miljarder till kommunernas krisberedskap

1,2 miljarder kronor.

Så mycket omfattar den överenskommelse om kommunernas krisberedskap som MSB och SKL tecknade i höst för mandatperioden 2019-2022.

■ – Överenskommelsen tydliggör på ett helt nytt sätt vad vi inom staten ska stödja kommunerna med och inte bara vilket krav vi ställer på dem. Det är en viktig markering att vi stärker krisberedskapen tillsammans, säger MSBs generaldirektör Dan Eliasson.

Avtalet innebär 310 miljoner om året för att kommunerna ska genomföra de uppgifter de är ålagda enligt bland annat lagen om extraordinära händelser (LEH). Där framkommer också vilket stöd de ska få av MSB och länsstyrelserna.

– Det är en bra överenskommelse för kommunerna, deras och MSBs uppgifter blir tydligare. Kommunerna ansvarar för en stor del av den samhällsverksamhet som måste fungera vid en kris, en god krisberedskap är viktigt, säger Vesna Jovic, vd på SKL (Sveriges Kommuner och Landsting).

MSB har listat en rad åtgärder som myndigheten ska utföra under de kommande fyra åren. Bland annat ska MSB i samarbete med SKL ta fram en handbok om kommunal krisberedskap. MSB ska även ta fram flera vägledningar och samla egna och andra myndigheters och aktörers stöd på en webbplats.

– Sommarens skogsbränder understryker behovet av att vi tillsammans stärker krisberedskapen. Klimatförändringar,

sårbarheter i den tekniska infrastrukturen, informationssäkerhet och terrorism är exempel på utmaningar som ställer krav på en bättre beredskap, säger Dan Eliasson.

Fem huvudpunkter i kommunernas arbete med krisberedskap är att: göra risk- och sårbarhetsanalyser; planera; utöva geografiskt områdesansvar; utbilda och öva; rapportera.

I somras tecknade MSB och SKL en särskild överenskommelse för arbetet med civilt försvar som ger kommunerna 100 miljoner i årlig ersättning, landstingen delar på 30 miljoner.

– Arbetet med krisberedskap och civilt försvar stärker och föder varandra, säger Dan Eliasson.

VÄREND
RÄDDNING
TJÄNST

Värends Räddningstjänstförbund söker

BRANDMÄN TILL HELTIDSSTYRKAN

Läs om tjänsten på www.vrtj.se. Ansök senast 6 januari 2019.

Sommarjobb brandman

Läs mer och sök jobbet på www.skelleftea.se/ledigajobb

Räddningstjänsten

Skellefteå
kommun

Undersköterskan Wilma Quist, 21, har fått tjänsten som Grännas första "blandman" – kombinationstjänst undersköterska-brandman.

FOTO: ANNA HÅLLAMS

Första "brandsköterskan"

GRÄNNA

Svårigheter att hitta deltidbrandmän leder till nya grepp runt om i landet. I Gränna har undersköterskan Wilma Quist, 21, just fått tjänsten som ortens första "blandman".

— Det känns speciellt, jag vet inte någonting om räddningstjänsten, berättar Wilma prestigelöst när vi träffar henne bland bilarna som hon snart ska rycka ut med från den lilla vagnhallen i Gränna. Också från den orten har jobb försvunnit och gjort det svårare att rekrytera deltidbrandmän. När det visade sig att också äldreomsorgen sökte personal med ljus och lykta kläcktes en idé, berättar Kenneth Hermansson som är platschef för grännastyrkan — "jamen då kan vi väl sätta in en gemensam annons!". Sagt och gjort, och bland de som nappade på erbjudandet om en tjänst som delas mellan äldreboendet och räddningstjänsten fanns Wilma Quist från Nässjötrakten några mil bort.

— Det lät roligt, så varför inte? Jag har varit lite sugen på räddningstjänsten tidigare så det här blev ju en "push" att ta tag i det. Fys-

testets gåband var tyngre än jag trodde, men jag blev godkänd konstaterar Wilma som nu hittat boende bara några minuter från brandstationen. Nära är det också till äldreboendet där man nu kommer att schemalägga henne så att verksamheten bättre klarar om Wilma får larm och måste sticka iväg, vilket är sannolikt. Gränna har många turister, nära till skog, sjö och E4 och får cirka 400 uppdrag om året inklusive sjukvårdslarm.

I en glesbygd som avfolkas mer och mer finns det en risk att kommuner kan få svårt att upprätthålla beredskapen på vissa orter, konstaterar Jeanette Hedberg som är biträdande förhandlingschef på SKL. Modellerna för att lösa problemet är flera och kan involvera exempelvis lärare, vaktmästare och administrativ personal.

— Ska kombinationsanställningar fungera är det viktigt att kommunerna på central nivå beslutar eller inför policyer om anställning som deltidbrandman vid sidan av annan kommunal huvudanställning, tipsar Jeanette Hedberg som menar att parterna i samband med de senaste avtalsförhandlingarna under-

Behövs policy
"Det borde göras en rejäl marknadsföringskampanj riktad både mot arbetsgivarna och allmänhet"

Jeanette Hedberg, SKL

lättade möjligheterna till kombitjänster hos samma arbetsgivare eftersom det innebar undantag från arbetstidslagen.

— Det borde göras en rejäl marknadsföringskampanj riktad både mot arbetsgivarna och allmänheten, tycker hon.

För Wilma Quists chef på äldreboendet, Maria Lind, är den kombinerade tjänsten ett sätt att göra undersköterskejobbet mer spännande, men det förutsätter att det är en stor arbetsplats, säger hon. Ytterligare ett argument är den skeva könsfördelningen (som råder på båda arbetsplatserna).

— Det är ett sätt att locka en bredare grupp av både kvinnor och män, den här gången blev det en kvinna som var den mest lämpade.

För Wilma Quist väntar utbildning efter nio år och hon ska ta lastbilskort. Det, samt att jobbet som brandman kan vara krävande, tar hon med ro.

— Man vet aldrig vad man möter, men det är lika svårt för alla åldrar kan jag tänka mig. Man är ju alltid ett lag.

JOHAN WANGSTRÖM